Kirke og Kultur

Indhold:

EIVIND BERGGRAV: De utstøttes tro 129
EDIN HOLME: Livsværdier i hverdagslivet... 135
J. LEPSIUS: Jesus paa fredskonferancen 141
DAGNY JOHNSON: De spedalske lokker —.. 147
F. W. LANDMARK: Gutter 155
ANDR. BERSAGEL: Pessimisme og fremsyn.. 161
EINAR BILLING og GUSTAF AULÉN:
„Nutidsläget" 167

Redaktør: EIVIND BERGGRAV

Kirke og Kultur utkommer med 1 hefte hver maaned undtagen i juni og august. Abonnement kr. 10,00 pr. aar. Kan bestilles paa postanstalter, hos bokhandlerne og i ekspeditionen, Raadhusgaten 30 B.

Eftertryk av tidsskriftets artikler er forbudt.

HEFTE 3 MARS 1920 27. AARG.

STEENSKE BOKTRYKKERI, JOHANNES BJØRNSTAD. KR.A

CAMMERMEYERS BOGHANDEL

(Sigurd Pedersen og Eistein Raabe.)

KARL JOHANS GATE 41—43.

Stort lager av ny og ældre norsk og utenlandsk literatur.

Kataloger tilsendes.

Olsen & Jørgensen.

Orgelfabrik, Kristiania.

(Grundlagt i 1876.)

Leverance af Kirkeorgler efter Bestilling.

Stemning og Reparationer udføres.

Lyder Brun Paulus' kristelige Tanker

En studiebok.

Pris 5 kroner.

I alle boklader.

H. Aschehoug & Co.

Natanael Beskow.

Är livet värt att leva? Pris 60 öre.

Bönens mysterium (Särtryck ur «Fader vår») pris 50 öre.

Predikningar och föredrag 1919—1920 arkvis eller bundna vid årets slut. Rekvisition direkt från förlaget. Subskribtionsavgift 12 kr.

«Fader vår» och «Döden» utkomma i ny upplaga i början av mars.

Skrifter utgivna av **Førbundet av kristet samhällsliv** no. 5.

Framtidens skola rektor **S. Almqvist**. Pris kr. 1,25.

Birkagårdens förlag, Stockholm.

WILH. SCHEEL & Co
REPRODUKTIONSATELIER
RADERINGSTRYKKERI. LYSKOPIERING. XYLOGRAFI.
GALVANOS. STEREOTYPI.
ARBINSGT. 1 ENESTE FIRMA SOM FORNIKLER KRISTIANIA.
CLICHEER

DE UTSTØTTES TRO

Preken i Eidsvoll kirke 2 s. i Faste 1920.

Av Eivind Berggrav.

Disciplene: Skill dig av med henne!
Jesus: Hennes tro er stor!

Dette er de utstøttes søndag. Alle dagens tre evangelierekker forteller om sammentreff mellem Jesus og slike som enten var blitt skilt ut eller selv hadde skilt sig ut av det anerkjente trossamfund. Men til trods for at de staar utenfor, finner Jesus, at nettop hos disse er der en paafallende stor tro.

Markus forteller (3dje rekke) om en stakkars far, en av de socialt lavtstaaende, en av den graa masse, som ikke engang turde gaa direkte til selve mesteren, men tenkte at hans tjenere kunde greie det han ønsket. Det er en av disse tusener som i alle land kjenner sig «utenfor».

Lucas (2den rekke) har tilfellet med synderinnen i Simons hus — Simon i høi grad «innenfor», den andre saa aapenbart utenfor, at vi synes Simon med rette undrer sig over at Jesus vil ta imot hyldest av hende.

Og endelig har Mattæus i dagens tekst den kananeiske kvinne, i bokstavelig forstand en som ikke hørte med til de egentlige og ikke hadde noe at kreve av deres goder.

Hos alle disse tre finner Jesus *tro* — saa stor, at han stiller den frem som en motsetning til de innviedes ordfyldige, men i hans øine magre tro Jøderne hadde jo saa god greie paa hvor grensene gikk i religiøse saker, meget bedre greie paa det enn vi har i vore dager. De hadde naadd hvad mange i kristendommen forgjeves lengter efter, et ganske tydelig religiøst merkelapsystem, saa der praktisk talt ikke var nogen som var ubestemmelige. Det hele var som en regelrett have med velordnede bed og med et solid gjerde omkring. Det som hender i dagens evangelium er at Jesus bryter ut av haven. Klart og bevisst gaar han over grensen, han markerer selv begivenheten, han stanser paa skillet, og ser sig om og spør sig selv: var det ikke bare *innenfor*

at de egte planter skulde være at finne? Men han løfter en markblomst op i lyset og forundres over dens herlighet. Vi minnes hans utbrudd overfor en lignende oplevelse en annen gang: Enn ikke i Israel, enn ikke inne i haven har jeg funnet noget saa herlig!

Hvori bestod herligheten; hvad er det som gjør Jesus saa glad over disse tre utenforstaaende; hvorfor er deres tro saa stor? Jesus hadde det jo ikke som enkelte blandt oss har det, at vi synes der er noget interessant, noget nesten pikant ved det ekstraordinære, saa vi av bare oppositionslyst setter slike fremom de regulære. Der fins dem som gjerne vil staa utenfor for at være originale, frisindede eller annet. Men Jesus hadde saklige grunner for sin glede over de tre irregulære. Hvad var det for grunner?

Hos fattig-faren fandt Jesus en *uavkortet opriktighet.*

Fristelsen for denne mann var uhørt stor til aa gi sig ut for at være troende. Han var alldeles ute av sig selv av fortvilelse over gutten sin. I mange aar hadde denne plage regjert hans liv. Naar ondet slet i gutten, slet det saa aa si enda værre i farens hjerte. Og naa tenker han at lægen er funnet som kan kurere. Han har forgjeves forsøkt disciplene, men har selve mesteren tilbake. Og naa skal *han* gjøre det. Da vender Jesus saken om: Faren skal helbrede, det skal avhenge av farens tro.

Der kan foregaa en kamp i et menneskes sjæl, som ikke maales i tid og efter utslag. Hvad gikk for sig i mannens sind? Vi kjenner oss selv igjen i ham. Vi vet hvordan han nettop i dette, at han skulde ha fordel av sin trosbekjendelse, kjente en angst i sig: Om den nu var ekte? Vi kan kjenne aarenes lidelse presse paa i ham, utløsningens mulighet saa nær . . Men var han sand? *Nyttet* det hvis han ikke var sand?

Det kom som et skrik mer enn som en harmonisk fulltonende bekjennelse. Han trodde. Nu var det sagt.

Da er det han bryter sammen. I grunnen forspilte han alt ved det tillegg han nu kom med. Men opriktigheten tok ikke noget hensyn. Han hadde sagt at han trodde. Men var det sandt? Nettop da ordet var uttalt, kom sandfærdighetens søkerlys og fant ikke noget at vise frem. Hans tro var ikke nogen præstasjon. Han var en fattigmann ogsaa i dette. Hjelp trengte han. Slik sank han sammen foran Jesus.

Hvilket av mannens to utbrudd er det saa som gjør Jesus sikker paa hans tro? Det er ikke tros-bedyrelsen, snarere tillegget om hans vantro, det vil si den krystalklare sandfærdighet som deri kom til syne. Jesus visste hvor bombastisk mange kunde si: Herre Herre! Og allikevel fant han mere tro hos denne som tilstod sin vantro. Den dekorative tro eidde han ikke. Men den uavkortede opriktighets grunnfjell vilde han bygge paa.

Hvorfor fristes vi saa lett til uærlighet i vor tro?

Vi ser hos andre at de har mere tro enn oss, iallfall mener vi aa se at de har det. Og saa blir vi engstelige for at vi ikke strekker oss langt nok. Vi vil søke vor tryghet, ikke i *vor* tro, men deri at vor tro er som de andres. Nettop paa denne maaten blir vor tro liten og svak, idet den forsøker aa gjøre sig større enn den er. Motivet til dette er ikke alltid daddelværdig. I samfundsfølelsen med de andre er der noget dragende, en hvile fra kamp og ensom strid. Og ved opgivelsen av sitt eget *kan* der være en ydmyghet som hører den store tro til. Men saa snart overgivelsen blir av det slag, at den avstreifer den uavkortede ærlighet i troens *selvprøvelse,* da vinner den i omfang paa styrkens bekostning.

Ogsaa fra vor egen sterke følelse, fra den varme som troens oplevelse gir, kan der komme en fristelse til uærlighet. Vi smiler av den jordiske kjærlighets tilbøielighet, især i førstningen, til de grenseløse uttrykk: :«evig din», o. l. Jesus har merket den samme mangel paa nøgterhet i den religiøse overgivelse. Han har flere ganger slaatt koldt vann i blodet paa en begeistring som i sin umaatelighet savnet det personlig vederheftige. Den religiøse følelses varme kan forlede oss til at tro «hvad det skal være». Men det er ikke denne tro Jesus gleder sig over. Det er ikke den han kalder stor.

Der ligger en intens styrke i uavkortet opriktighet overfor Gud. Den ærlige tro risikerer ikke aa drukne i sine egne hulheter. Den er prøvet gjennem baade ild og vann. Det uegte er fortæret og skyllet vekk. «Vor tro, er den end liden, saa er den dog af Gud».

Der er meget iblandt oss av utstoppet tro, som ikke taaler ild. Der er brandtomter rundt i vort lann som viser hvorledes det gaar denne tro naar prøven er inne. Men der har lett for, hos oss alle, med dag og aar, aa danne sig uekte utposninger som ikke er vor ærlige eiendom. Strid og prøvelser vil lære oss sandfærdighetens styrke og svakhetens kraft.

Der kan i ærligheten ligge en fare. Nemlig hvis ærligheten blir til en præstasjon, til et demonstrativt program, til en stolthet, til noget som skal sees av menneskene. Kort sagt: Der er dem som utbryter: «Hjelp min vantro» — ikke som i en smerternes eksplosion, men snarere i et assurert velbehag: Mot mig kan da ingen rette bebreidelser for ikke aa være ærlig. De to andre dagens tekster viser, hvorledes opriktighet i den store tro er forenet med det myke sind (synderinden), og den uovervindelige, smertesterke paagaaenhet (den kananeiske kvinne).

Det merkelige er jo, at det mest grøderike sind ikke skapes hos hos dem som har præstert meget, men hos dem som vet sig aa ha faatt meget eftergitt.

Vort ønske er aa være *uklanderlige* — i vor dragt, i vor opførsel, i vort omdømme blandt menneskene. Hvis vi vet at vi tør kaldes uklanderlige, kommer der et visst mod over oss, en viss stivhet i holdningen. Det behøver ikke være noget farisæisk som skuler til de andres feil og mangler. Det er bare et velbehag ved aa vite, at de andre ikke har noget aa si paa en, en viss negativ assuranse — hvor intet er, har keiseren intet aa kreve. Det er den ene, den bortgjemte talent, som hvad øieblikk det forlanges kan leveres opkreveren tilbake. Men nogen vekst, noget liv, nogen cirkulation i livssaftene har der ikke været.

Det rette navn paa dette vort ideal er *selvgodhet*. Uklanderlighet høres bedre, men forteller ikke hvad som egentlig ligger bak. Et menneskeliv i selvgodhet er et frossent menneskeliv. Et barneliv uten anger og tilgivelse vilde være en vaar som var en vinter. Et ekteskap uten bøiede sind vilde være som en spasertur paa asfalten.

Syndserkjennelse er sindets teleløsning. Først gjennem den gaar jorden op, blir muldet til muld. Først gjennem syndserkjennelse faar mennesket menneskeliv.

Den skarpe ærlighet blir fruktbringende ene og alene naar det er i muldets dyp den skjærer. Ellers er den en plog som glir ovenpaa. Den sees av menneskene, men den snarere lukker enn aapner for liv.

Men uavkortet opriktighet har noget borende i sig naar den svarer til sitt navn. Den gaar alltid dypere med aarene. Synnserkjennelsen vokser i dens spor.

Høffding finner at den opreiste holdning er den eneste menne-

skeværdige. Vi vil ikke gaa med bøiet nakke gjennem livets port, nei, med opreist hode skal vor gang være!

Dette er den frosne styrke.

Tar jeg to menn — som Napoleon med den opreiste nakke og Hans Nielsen Hauge med det bøiede hode — styrke og svakhet staar i omvendt forhold til deres nakkestivhet.

Den som har meget aa faa forlatt — han faar den dype kjærlighet, den store tro og trygghet.

Dette er Kristi vei, dette er kjernen i hans budskap. Til dem som kjenner sig uklanderlige, har han ikke ærend. Men til dem som skylder sin Herre og Gud de fem hundrede penninger er han kommet med eftergivelsens bud. Om budet er mottat eller ikke, viser sig i kjærligheten som vælder frem i dets spor.

Livet har dype kilder som er lukket for den som ikke oplever syndserkjennelsens vaarløsning. Den som kjenner sig utstøtt, vil møte Jesus og bli løftet av ham: Din tro har frelst dig, gaa bort i fred!

En eiendommelig prøvelse kan komme til aa møte den personlige tro i dette, at den aapenlyst blir støtt utenfor av selve de medkristne, ja der kan treffe en viss tilbakeholden kjølighet i Jesu tone overfor den ensomme.

Det som i en slik prøvelse var den kananeiske kvinnes storhet, er dette at hun ikke *kunde* gi sig. Der var en brand i sjelen, en intensitet, en borende lengsel, som ikke lot sig holde tilbake av noget.

La oss tenke oss, at nogen av vore medkristne sa om oss, høit, saa andre hørte det: La oss skille oss av med denne og hans like! Slike hører ikke hjemme i Kristi samfund.

Det vilde skjære som negler i et saar. Men vilde det ikke lett lokke frem hos oss — hvad skal vi kalle det? Fornærmelse? Iallfall vilde vi kjenne oss støtt, ha lyst til at dra oss tilbake, holde os for oss selv.

Vi ser i Jesu møte med den kananeiske kvinne det eneste som kan overvinne *sekterismen* i verden, separeringslystene hos oss menneskelige kristne: Det er en ubendig trang til aa møte Kristus selv. Denne livsbrand er det eneste som kan fortære alle vore egenheter og «Skill-dig-av-med-dem» tilbøieligheter. Fordi der er saa litet av den alt fortærende lengsel efter Jesu hjelp i vor per-

sonlige nød, er der saa stor travlhet med skillelinjer mellem de kristne.

Stor tro vokser bare av personlig nød. Vi har en hel del religion som er lett at vise bort, fordi den mer er en lek med ord og med følelser enn et uavviselig sjelskrav. Vi har i vor folkereligiøsitet adskillig «tro» som til sin grunn har et: Ja, hvorfor ikke? Troen er en slags tilleggsforsikring— den kan ikke skade, og i paakommende tilfelle har man da ogsaa den aa falle tilbake paa.

I mere fremskredne former arter dette sig som religiøs «interesse», en turnering, dels en modesak, dels en originalitetssak. Ikke noget av dette fører frem. Om i dette tilfelle ingen «disciples» staar ferdig til aa skille dem ut — og det burde de i alle tilfelle passe sig for — saa er det et desto alvorligere spørsmaal, hvordan slik religion vil kunne møte Jesu egen prøvende avvisning. Vil de ikke *la sig vise tilbake?* «Vi kan intet ha med dig at gjøre».

Her er prøven — efter Jesu opfattning — paa den store tro.

Nogen kan debattere kristenspørsmaalene ganske som et aftenselskap diskuterer telegramet om en arabisk dampers havsnød. Andre kjenner under disse spørsmaal et stikk i hjertet, som alene den vet hvad vil si som har en av sine kjære ombord i den damper som de andre gjør veddemaal om. Bare den som kjenner at hans eget liv er ombord i dette spørsmaal om Kristus, kan vinne frem og finne ham.

Men en slik tro vil det ikke lykkes nogen, de være aldri saa meget store disciples og kirkefyrster, aa vise vekk. Der er i den store tro ikke noget hovmodig i hevdelsen overfor disse dørvogtere. Allerbest ser vi dette i det lille trekk hos den kananeiske kvinne, at hun nesten har et streif av lune, av humor, midt i det brennende alvor. Hendes sind er renset i ærlighet, men til hjerteroten myknet i egen avmakt. Derfor er hendes lengsels brand saa fri for menneskebryskhet, saa ren og skjær mitt i livets brending.

Om vi er utstøtte — maatte vi eie *hennes* tro.

LIVSVÆRDIER I HVERDAGSLIVET

Hverdagslivet er vor karakters prøvesten. Ikke hvad vi er under offentlighetens lygteskin, eller naar mængdens øine er rettet paa os, men hvad vi er i det stille og skjulte blandt de faa som kjender os ut og ind, er avgjørende for os. Ikke hvad vi kan præstere ved en eller anden særlig anledning, ved et eller andet skippertak, men hvad vi utretter time for time, dag for dag gjennem livets graa ensformighet viser hvem vi er. Den maate hvorpaa vi løser de dagligdagse opgaver, de smaa trivielle vanskeligheter som gang paa gang møter os i hverdagslivet danner grundlaget for bedømmelsen av vor personlighets inderste kjerne. Og det er netop dette daglige hverdagsliv som sætter præget paa vor offentlige færd, og som sætter os i stand til at realisere store tanker i enkelte selvforglemmende handlinger.

Der er det ogsaa at vi finder de store og egentlige livsværdier. Hvori bestaar nemlig disse værdier, som vi ikke kan undvære hvis vi vil leve en menneskeværdig tilværelse! Mange vil svare: Det er penge. Andre: Det er dannelse. Atter andre: Det er kundskap og viden, borgerlig og personlig frihet osv.

Intet forstandig menneske negter disse tings værd. Men ingen av dem er uundværlige. De uundværlige har helt andre navn: Taalmodighet, barmhjertighet, kjærlighet, hjertelag, tilfredshet, nøisomhet, hensynsfuldhet, flid, punktlighet og plan i arbeidet, mod til at overvinde vanskeligheter, styrke til at bære byrder, selvkontrol, utholdenhet i lidelser — — — listen kan godt forlænges. Disse ting er de uundværlige. Men ingen av dem kan faaes for penge. De kan ikke skaffes i en haandevending. De blir til litt efter litt — dag efter dag — aar efter aar under stadig arbeide, under vaaken, taalmodig kamp. De vindes ved at utnytte alle anledninger til vekst og fremgang, ved at lukke op for hver solstraale, ved at ta i bruk kræfternes hemmelighetsfulde samspil, ved at følge samvittighetens bud i smaat og stort — ikke ved teorier om alt dette, men ved at *leve* det og gjøre det til kjendsgjerning.

Jeg hører et tusenstemmig kor som synger: Intet av alt dette har vi av os selv. Det er Guds gave. — Ja vel. Jeg er ogsaa medlem av det kor, og synger det samme med glad taknemmelig overbevisning. Men jeg vet like saa visst, at Vorherre, som jo nok «gir hver fugl dets frø til at æde, dog ikke kaster det hen i dets rede». Vorherre har ikke kjærlighet og taalmodighet og flid og alle de andre uundværlige ting indpakket i smaa pene pakker og deler ut til dem som ber derom. Nei — men han stiller de tusen kræfter til raadighet for hver den som vil erhverve dem. Og han rækker haanden til enhver som i trofast utholdenhet kjæmper for at vinde dem.

Av de ovenfor nævnte livsværdier vil jeg her fremhæve enkelte.

Først *nøisomhet*. Det er en gammeldags dyd, som nutidens mennesker synes at ha glemt. Livet er jo saa ulike mere sammensat og indviklet end før. Den moderne teknik og industri har git os de hundrede lettelser paa alle vis. Tænk paa kommunikationerne, den større fortjeneste, elektriciteten, de store opfindelser o. s. v. Hvor har ikke alt dette forbedret vore livsvilkaar. Men ingen kan undgaa at se det, at i samme grad som livet lettes, stiger i uhyggelig grad fordringerne og misnøien. Man faar aldrig nok, det blir aldrig letvint nok. Kravet til bolig, klær og mat stiger stadig, og følgen er, at hvor godt man har det saa vil man ha det bedre. Saaledes fra de laveste lag i samfundet til de høieste.

Men fordringsfuldhet er al virkelig lykkes morder. Den er et sluk som aldrig fyldes. Veien til et lykkelig menneskeliv er nøisomhet. Nøies vi med det vi har, opnaar vi en mængde fordele: Maatehold bevarer vor sundhet. Jo enklere vi lever, desto tryggere føler vi os baade for nutiden og fremtiden. Med enkle livsvaner finder vi os let i lykkens omskiftelser. Den lægger sang i vort hjerte og tak paa vore læber ogsaa paa den tunge og sørgelige dag.

Jeg nævner for det andet: *Taalmodighet*. At taalmodighet er en av livets største værdier behøver jeg ikke at bevise. Traf du en gang paa din vei et rigtig taalmodig menneske, saa følte du at du hadde truffet noget godt — og du kjendte vistnok et stille ønske hos dig selv: Den som kunde være saadan. Men til at lære taalmodighet har vi alle anledning. Den læres nok ikke i de gode dager. Vi lærer den ikke ved at omgaaes engler — ikke derved at alle føier os og gjætter vore ønsker og tar hensyn til vore krav.

Vi lærer taalmodighet ved at lide. Undersøk hans eller hendes liv som er blit taalmodig, og du kan være viss paa, at det har været et liv i lidelse.

Lidelsen virker dog ikke slik saa ganske av sig selv. Mange blir bitre og haarde ved den. Skal du lære taalmodighet av lidelsen og de vanskeligheter som livet lægger for dig, saa lær av den store lidelsens mester. La sorgen bli din læge. La den rense ut av dig hovmodet og selvgodheten og fordringsfuldheten. La den adle din sjæl og bøie dig ind under din himmelske fars vilje, og saa skal du lære taalmodighetens skjønne kunst. Og lærer du den, saa vinder du den stille lykke—den mørkeste grube aabenbarer dig sit reneste guld, og din færd blandt menneskene vil bli som et streif av sol paa en skytung dag.

Jeg nævner fremdeles en av de store livsværdier i hverdagslivet: *Arbeidsglæde.* Vi talte forleden, nogen av os, om hvad vi ansaa for et ideelt liv, om hvorledes vi vilde indrette os om vi kunde faa det som vi vilde. Mange meninger blev drøftet. En av os, der har meget at staa i, ønsket at han en gang kunde faa sæletøiet av, og faa sig et ganske litet hus for sig selv — allerhelst alene — hvor han kunde omgi sig med smukke ting, med vakre billeder og mange gode bøker, og hvor han kunde sætte sig i en makelig lænestol og læse og nyde. Ingen av os negtet at der var noget visst tiltrækkende i hans ideal. Og mange anser det ganske sikkert som den største lykke ikke at være nødt til at arbeide.

Ingen vildfarelse kan dog være større. Vil du finde de misfornøiede mennesker, de mest utilfredse av alle, saa gaa til dem som enten ikke vil eller kan arbeide. Der er dagen en byrde og natten en gru.

Sandheten er den, at der er ingen solidere menneskelykke end det sunde, jevne arbeide. Og arbeidet — selv om det nok mangen gang er tungt og slitsomt — blir let naar det gjøres med glæde. Naar det staar os klart, at ikke arbeidets løn, ikke de penger vi erhverver derved, men *arbeidet selv* er rigdommen.

Arbeidet adler manden. Vi er i færd med at glemme det gamle ord. Det adler og det utvikler. Det anspænder tanken og styrker musklerne og nerverne. Arbeidet skaper mænd.

Naar vi taler om livsværdier i hverdagslivet saa er der én ting vi ikke kan undgaa at nævne: Det er *hjemmet.* Den største del

av vor tid og det væsentligste av vort arbeide falder, for den overveiende del ialfald, inden hjemmets hegn.

Der er vel ikke mange ord som har slik klang som ordet *hjem*. Bare vi hører det nævnt er det som en liten fugl begynder at synge indi os. Hvor vakkert har ikke Ibsen tegnet det i disse ord:

«Et hjem er *der*, hvor alle dine tanker
kan leke frit, som barn paa faders fang,
hvor ei din røst paa hjertedøren banker
før svaret lyder i beslægtet sang.
Et hjem er *der*, hvor dine haar kan graane,
men ingen merker, at du ældes dog,
hvor kjære minder dæmrer for at blaane
som aasens rygning blaaner bakom skog».

Det er hjemmet saaledes som det skal være. Den lille lune helligdom, hvor freden bor. Den stille havn, hvor byrden losses av utenfor døren, og hjerterne banker mot hverandre i forstaaelse, og hænderne rækkes til gjensidig hjælp.

Desværre — ikke alle hjem er saadanne. Mange hjem er bare en kaserne, et hotel, en «leilighet» med en del møbler, et arnested for synden og lasten, et hundehus hvor der bjæffes og klores; for mange et nødtvungent opholdsted mellem forestillingerne. Der er ting som tyder paa, at nutidens mennesker er i færd med at miste sansen for hjemmets virkelige værd og betydning.

Der er saa ofte sagt, at hjemmet er samfundets grundpille. Det folk som ikke verner om hjemmets helligdom er dømt til undergang.

«Mit hjem er mit slot», siger engelskmanden. Kan du ikke bygge noget storverk saa byg dit hjem. Gi det det bedste du har — dine høieste tanker, dine fineste følelser, dine rikeste evner.

Skal hjemmet svare til sit navn og sin idé, er der især ett princip som maa beherske det: At *gi*. Kristus lærte os betydningen av dette princip i sin almindelighet. Vort hjem trænger det i særdeleshet. I et hus hvor alle *kræver*, der er det koldt og øde. Like saa visst som dette princip tørrer ut det enkelte hjerte og forkrøbler livet, saaledes jager det ogsaa alt som er fint og godt og ædelt fra hjemmet. Hensynsfuldhet og hjertelag og ømhet og godhet maa være grundtonerne i hjemmets symfoni. Og vi maa *vise*

hverandre vort hjertelag. Vær ikke karrig paa gode, venlige ord. Vi forutsætter kanske at vi er glad i hverandre — det er ikke nok, la os *si* det en gang imellem. En gammel mor laa og stred med døden. Hendes søn knælte ved sengen og graat. «Aa», sa han, «du maa ikke gaa fra mig mor. Du har altid været saa snil og god». Hun saa paa ham med et par store øine, hvori taarerne skalv. «Det har du aldrig sagt mig før, Johannes», kom det saart og stille. Aa, vær ikke saa ræd for at *vise* din kjærlighet. Det er vakkert at vi smykker vore bortgangnes kister med blomster— hvor meget bedre om de hadde faat nogen av disse blomster mens de levet.

Det er ikke de «store» ting det her gjælder. Ak, vi tænker altfor meget paa de store ting. Livet er sammensat av lutter smaa ting. Den store Michel-Angelo fik en dag besøk av en ven som spurte ham: «Hvad har du utrettet siden vi var sammen»? Jeg har rettet paa enkelte smaating ved et større kunstverk», svarte mesteren. «Det er dog bare bagateller», sa vennen. «Nei», var svaret, «det er de smaa ting som skaper fuldkommenheten, og fuldkommenheten er ingen bagatel». Jesus taler om at gi hans mindste smaa et glas vand — det er en liten ting; men saaledes som livet nu engang er indrettet, saa betyr det saa uhyre meget om dette glas vand blir skjænket os.

Ogsaa paa dette omraade er Kristus vor store uforlignelige mester.

Og hvad specielt den *religiøse* side av vort liv angaar, saa trænger vi at gaa i skole hos ham for at lære at bedømme livsværdierne ret. Kanske vi her mer end paa noget andet omraade trænger at værdsætte de «smaa» ting. Vi nutidens kristne er dygtige paa mange maater. Vi er dygtige til at præke, dygtige til at organisere — vi arbeider for mange «saker», vi holder mange møter, vi kan mange bibelsprog, vi er flinke til at disputere osv; men vi er ikke nær saa fremragende naar det gjælder barmhjertighet, og godhet og ydmyghet og sagtmodighet og langmodighet. Saadant er for smaat for os. Det gir jo heller ingen berømmelse, kaster ikke egentlig nogen glans over vor vigtige person.

Alle disse ydre ting, alle vore foranstaltninger, alle vore foreninger og alle vore «saker» er gode og nødvendige, men der er en stor fare ved dem: Vi har saa uhyre let for at ta skade paa vor sjæl i alt dette. Og der er en ting til: Vi staar i fare for at

forveksle alt dette med kristent liv. Og mens vi farer rundt med alle vore saker og al vor «virksomhet for andre» forsømmes vort eget hjerteliv. Det gaar os saa let som det gik en av vore naboer hjemme; han var stadig borte og arbeidet hos andre i onnetiderne, med den følge at hans egen lille jordflek tilsidst blev liggende helt brak.

Og fordi vi for en stor del forsømmer vort indre liv og vore nærmestliggende pligter, blir der ogsaa ofte en hul klang i vort virke utad. Hjerteslaget mangler. Den dype sammenhæng med livsgrunden slites av, og det hele hænger i luften.

Vi maa vende vort blik indad. Ellers gaar det os ilde. Livet og karakteren og virksomheten maa bygges op indenfra — vi maa ind i «Guds helligdomme» for at renses fra synd, for at faa det rette overblik over livets brogede mangfoldighet, for at finde det faste punkt for vor tro, og for at faa vort hjertes harpe stemt i den rette tone.

Saa vil vi finde glæden ved det enkle, stille liv, skjønheten ved de dagligdagse opgaver. Saa vil noget av evighetens høihet skinne over hverdagens ensformige stræv, og vort daglige virkefelt vil i aller egentligste forstand bli vor gudstjeneste.

For mange aar siden læste jeg i et foredrag av en amerikansk prest følgende:

«I en by i det sydlige Europa saa jeg et eiendommelig maleri. Det forestillet et ret og slet kjøkken. Men personerne i dette kjøkken var ikke almindelige dødelige — det var engler. En staar meget ivrig optat med at tænde varme i komfyren, en anden var i færd med at vaske, mens en tredje ordnet de fødemidler som skulde anrettes osv. Jeg vet ikke hvilken klosterlegende som ligger til grund for dette billede, men lærdommen for os almindelige mennesker er ikke til at ta feil av».

Nu vel — vi er ikke engler. Men enhver av os kan ved Guds hjælp lægge noget av engleværd og englefuldkommenhet over sit arbeide. Selv om det er ringe. Den lille dam fik sit vand fra himmelen og sin glans fra solen like fuldt som det store hav, og begge gjenspeiler med samme troskap himmelens straalende stjernevrimmel.

Edin Holme.

JESUS PAA FREDSKONFERANCEN

En satire av Dr. teol. J. Lepsius.

Redaktionens forord: Forfatteren av denne noget usedvanlige enakter er en engelsk prest som under krigen besøkte Armenien, og senere satte al kraft inn paa aa vekke verden til handling for aa redde disse ulykkelige. Han lot spre 20 000 brosjyrer paa sin egen bekostning over hele verden. Og sitt hovedangrep rettet han mot regjeringen i Berlin, som drog det ut med aa øve noget press i Konstantinopel, til trods for at man i Tyskland var underrettet om det som gik for sig.

Denne gang vender forfatteren sin satire mot de «store» paa fredskonferansen. Kanskje er vor nordiske finfølelse ikke riktig disponert til aa se Jesus optre med forfatterlagede yttringer. Vi har derfor tatt det meste av dem vekk i oversettelsen; det skader saa meget mindre, som det er skildringen av de tre store som er forfatterens beste bidrag, og det senere utdrag av N. T. som er artikkelens kristelige tyngdepunkt.

Som det sømmer sig en uredd englender, er den politiske og moralske ironi mest flengende overfor hans eget folk. Men det vilde ikke være **fair** av oss, uten videre aa overføre dette til et annet, til de utenforstaaendes forum. Derfor er disse ting dels mildnet, dels gjengitt summarisk. Det øvrige har vi humør nok til aa nyde, med rett begrensning av rekkevidden.

(Stykket er hentet fra bladet: «**Foreign Affairs**», a Journal of International Understanding. Official Organ of the Union of Democratic Control. — London 1919).

Clemenceau, Wilson, Lloyd George ved fredsbordet. — Jesus inn gjennem lukt dør.

(Clemenceau trykker paa en knapp. En tjener inn.)

Clemenceau: De skal ikke slippe nogen inn uanmeldt.

Tjeneren: Men vi saa ham slett ikke!

(Wilson reiser sig, bukker, og byr gjesten en stol).

Lloyd George (vender sig til Clemenceau og hvisker ham i øret): Vet De ikke hvem det er?

Clemenceau (høit): Jeg kjenner ikke nogen som ikke er forestillet for mig, om det saa var Vor Herre selv. Og desuten har vi skilt stat og kirke i Frankrike. Her hos oss har ingen Gud noget med aa blande sig i statssaker.

Wilson (forfærdet, ser paa Clemenceau): I Amerika har vi heller ikke nogen statsreligion, men vi behandler da like fuldt Guds menn med høflighet.

Clemenceau: All right, men saa vil jeg for min part tilkalle Diabolus til vore møter, og dere kan ikke innvende noget, for vi er jo enige om likevekts princippet.

Lloyd George: Jeg skal spørre biskopen av London. (Til Jesus) Undskyld et øieblikk.

— — — — — — (Efter telefonsamtalen). Biskoppen vilde gjerne treffe Dem saa snart det lot sig gjøre. Han mener, at i et saadant tilfelle maa kirken ha prioritet fremfor staten. Han vil sammenkalle alle biskopperne til møte. Naar tenker De aa reise til London? Jeg er sikker paa, at Clemenceau stiller et ekstratog til Deres raadighet.

Clemenceau: Naar som helst. Jo før, jo heller.

Wilson: Undskyld mig et øieblik. Jeg maa ha forbindelse hjem. (Han kommer tilbake).

Clemenceau: Naa, hvad mente Amerika?

Wilson (til Jesus): Amerika stiller «George Washington» til Deres raadighet over havet til et besøk i Staterne. John Mott arrangerer det hele. Ti tusen friluftsmøter er garantert. Innsamling til verdens evangelisation i dette slegtled. — Hr. Clemenceau, efter min mening bor vi høre paa Jesus. Jeg kan ikke risikere aa gi republikanerne den chanse, at de kan utnytte en saa fremragende personlighet imot oss.

Clemenceau: All right. (Ser paa sit ur). Ti minutter kan han faa. Enig, Lloyd George?

Lloyd George: Jeg synes at det engelske folk ikke er et grand mindre kristelig enn amerikanerne. Vi har jo desuten gitt foretrede for maharajahen og for søn av Hedjaz-kongen. Hvad vi tilstaar moslem og hedning kan vi ikke nekte Jesus.

(Telefonen ringer).

Lloyd George (tar hørerøret): Aa, er det biskopen! . . . (han ser meget fornøiet ut, henger røret fra sig. Til Jesus): Bi-

skopen har gitt ordre til, at De, ved Deres avreise til England faar overrakt et eksemplar av *de 39 artikler* og av *Common Prayer Book*. Desuten henstiller biskopen høfligst til Dem ikke aa motta nogen dissentere, aller minst kvekere.

Clemenceau (har ringt efter en tjener, som nu er i døren). Stil telefonen over, saa vi faar være i fred. (Til de andre): Mine Herrer, møtet er satt. (Til Jesus): Hvad er det De vil oss?

Jesus (vendt til Wilson): I vil oprette fredsriket paa jorden?

Wilson: Ja, Sir. Det er mitt livs lykke at jeg har kunnet overbevise disse to herrer om, at bestemmelsen om Nationernes forbund skal være første paragraff i fredstraktaten med Tyskland. Overenskomsten er min idé. Og jeg er glad over, at Amerika nu i det tyvende aarhundrede har hat held med aa realisere hvad der mislykkedes for Dem i det første. I England misunner de oss, fordi vi har undfanget denne plan om en nationernes liga, som kan garantere freden i all menneskehet.

Lloyd George: Langt ifra, vi misunner dere ikke, men vi bestrider at De var ideens ophav, Mr. Wilson. Fredens art maa jo avhenge av hvad slags krig der blev ført. Og det var oss som gav denne krig dens karakter. De husker vel hvad general Smuts, Mr. Balfour og jeg selv har sagt om den ting? Krigen mot Tyskland var krigen for rett og rettferdighet og demomokrati, den var en lysets kamp mot mørket, en strid mot Antikrist — en hellig krig. (Til Jesus): Nu skal vi snart dømme tyskerne. Tenk om De vilde presidere i retten?

Jesus: Efter hvad lov skal de dømmes?

Lloyd George: Efter moralens.

Wilson: Efter de ti bud og international rett.

Clemenceau: Efter hvad slags lov som helst, bare vi faar dem dømt.

Jesus (til Clemenceau): Kjenner De de 10 bud?

Clemenceau: Jeg kan ikke hebraisk.

Lloyd George: Jeg kan dem bare i den engelske utgave, men den tenker jeg passer for alle kristne nationer.

Jesus: Hvorledes lyder den engelske utgave?

Lloyd George: La mig se . . .

(Den engelske forfatter legger Lloyd George i munden en bittert overdrevet engelsk-politisk katekisme i 10 bud, hvor Englands im-

perium er stillet i Guds sted og skal tilbedes og æres. Ekspl.: 4de bud: Hedre ditt land, for at du kan leve lenge paa de land du har tatt fra andre. 5te bud: Drep dine fiender, osv.).

Jesus: Er dette Eders kristne katekisme?

Lloyd George: Ja, kanske De har den bedre?

Wilson: Men det er mine 14 punkter som skal være grunnlag for Nationenes forbund. De er forresten blitt litt opblandet med Lloyd Georges' 10 bud. De maa huske paa, at jeg kan jo ikke spille mester her. Clemenceau vil helst ikke høre om Nationenes forbund, og Lloyd George pukker paa sine 10 bud. Og saa har vi besluttet aa bygge baade paa mine 14 og hans 10.

Jesus: Paa dette vil I grunne freden blant menneskene?

Wilson: Tror De vi har forregnet oss? Ogsaa den eventualitet er tatt med i betraktningen. Derfor supplerer vi pakten med en gjensidig assuransetraktat mellem England og Frankrike og oss selv mot Tyskland. Vi skal spre 10 procent av tyskerne over alle land blandt deres fiender. Desuten skal resten ikke faa mere aa arbeide og spise enn at de vil minke med 33 procent. Paa denne maate faar tusenaarsriket gode muligheter. Vi skal nok boykotte Antikrist.

Lloyd George: Vor krig er hellig, freden skal bli derefter.

Jesus: Hvis I gikk inn i denne krig med rene hender, skulde I gaatt ut av den med tomme hender. I mener at sverdet er det vaaben hvormed Guds rike skal oprettes. Hvis jeg hadde villet skape fredsriket ved en hellig krig, da var jeg blitt sparet for korset . . .

(Det banker paa døren. En tjener leverer et telegram til Wilson. Da de ser sig om er Jesus forsvunnet).

Clemenceau: Det var da aapenbart en syndikalist dere slapp inn. Det burde dere sagt straks.

Wilson (med telegrammet): Jeg sente bud isted da der var tale om de rette kristenbud, og spurte min teologiske ekspert tilraads. Hør hvad han skriver: Det er følgende punkter:

1) Arbeideren er sin løn værd (Lc. 10, 7).

Clemenceau: Det er gammelt nytt. Det har han fra socialismen.

Wilson: 2) Den som har gjerninger, ham tilregnes lønnen, ikke av naade, men som skyldighet (Rom. 4, 4).

Lloyd George: Marxisme, simpelthen marxisme!

Wilson: 3) Hvis nogen ikke vil arbeide, skal han heller ikke æde.

Clemenceau: Den rene bolsjevisme!

Wilson 4) Og de troende hadde alt felles, og sine eiendele og sit gods solgte de og delte det ut til alle, eftersom de hadde trang til (Ap. Gj. 4, 44).

Lloyd George: Nei, dette blir værre og værre, her har vi kommunismen!

Wilson: 5) Og nu, I rike: Græd og jamre over Eders ulykker som kommer over Eder! I har levet i vellevnet paa jorden og efter Eders lyster. Se den løn som I har forholdt arbeiderne som har skaaret Eders akre, den skriker, og høstfolkenes rop er kommet ind for den Herre Sebaots øren (Jak. 5, 1—4).

Clemenceau: Det er den tredje internationale!

Wilson: 6) Giv keiseren hvad keiserens er.

Lloyd George: Prøisserisme!

Wilson: 7) Og Gud hvad Guds er.

Clemenceau: Klerikalisme!

Wilson: 8) Den som griper til sverd skal omkomme ved sverd.

Lloyd George: Antimilitarisme!

Wilson: 9) Naar nogen slaar dig paa det høire kind, da vend ogsaa det andet til ham.

Clemenceau: Tolstoianisme!

Lloyd George: Ja, den burde tyskerne *nu* handle efter.

Wilson: 10) Hvorfor ser du splinten i din broders øie, men bjælken i dit eget blir du ikke var? Du hykler! Drag først bjælken ut av dit eget øie, saa kan du se at drage splinten ut av din broders øie!

Clemenceau: Aldrig i verden aapner vi *vore* arkiver!

Wilson: 11) Elsk Eders fiender, gjør vel imot dem som hater Eder, velsign dem som forbander Eder (Lc. 6, 27—28).

Lloyd George: Dette er det eneste brukbare. § 441 i traktaten med tyskerne! *)

Wilson: 12) Gud, jeg takker dig at jeg ikke er som andre mennesker: Røvere, uretfærdige, horkarle, eller endog som denne tysker.

Clemenceau: Det er en bra tekst til vore takkegudstjenester.

---

*) Traktaten har 440 paragrafer. Meningen blir altsaa: La oss lage en ny paragraf, hvori tyskerne forpliktes til aa elske sine fiender. Red. anm.

Wilson: 13) Og alle folkeslag skal samles for hans aasyn, og han skal skille dem fra hverandre, likesom hyrderne skiller faarene fra bukkene, og han skal stille faarene ved sin høire side, men bukkene ved den venstre.

Clemenceau: Dette er om Dem, Wilson. Stil bochene paa den ene side og alle andre nationer paa den andre saa har vi folkenes forbund.

Wilson: 14) Dømmer ikke for at I ikke skal dømmes. Men mener du, O menneske, du som dømmer dem der gjør slikt, og selv gjør det, at du skal undfly Guds dom? (Mt. 7,1, Rom. 2,3).

Clemenceau: Efter oss kommer syndfloden. — Var det ikke mer?

Wilson: Jeg synes dette var mer enn nok.

Clemenceau: Hvad er det for et opus som inneholder slikt?

Lloyd George: Evangeliet, Monsieur Clemenceau.

Clemenceau: Ja, saa er evangeliet ikke annet enn et tysk forsøk paa aa faa fredstraktaten forandret.

Lloyd George: Si ikke det. Det er ikke alltid klokt aa handle efter evangeliet. Men det er klokt aa preke det. Vær rolig, vi engelske skal ikke gi oss før tyskerne har betalt til siste øre. Dere kjenner ikke engelskmennene. Ingen kjenner engelskmennene uten jeg og Bernhard Shaw.

Wilson: Jeg haaber at Deres folk da vil være like saa fornøiet med Dem som verden er det med mig

Clemenceau: Og jeg med mig selv . . . Men nu har vi kastet vekk tid nokk; nu faar vi arbeide.

DE SPEDALSKE LOKKER —

Naar jeg akkurat naa bad Dagny Johnson fortelle om Søster Føreids daad paa Madagaskar, var det først fordi Søster Marie nettop i denne maaned — til vores alles overraskelse, jeg kunde si forferdelse — paany befinder sig paa oceanet, paa vei til en ny og siste arbeidsperiode i den spedalske by hennes kjærlighet har skapt; men dernest fordi vi trenger et stykke aktuelt missionsvirkelighet som denne nøkterne fortelling gir, gripende og opreisende, en gave til Norges kirke og kultur.

Red.

«Naar begyndte du at tænke paa missionen?» spurte jeg en gang gang Søster Marie. «Det har jeg gjort bestandig, for slik var luften hjemme, bare mission, og far og mor hjemme, det var solskin det».

I P. A. Jensens gamle læsebok, hvor der ogsaa er geografi, hadde hun skrevet i margen under avsnittet om Afrika: *Madagaskar* 1873. Dit vilde hun. Da var hun 11 aar.

I 1889 skrev missionsprest Rosaas*) fra Sirabé, at han nu maatte ha hjælp, da der samlet sig fler og fler i det lille hjem for spedalske som han hadde oprettet i 1887.

Da hadde Søster Marie været diakonisse i 3 aar, altid med tanken paa missionen, og saa skrev hovedbestyrelsen i Stavanger og bad hende reise ut til dette arbeide.

For tredve aar siden kom hun til Ambohipiàntrana, «Barmhjertighetens by». Der var da næsten 100 syke i den lille by med sin kirke og eukalyptus-trærne viftende over de hvite huser.

Jeg husker mit første besøk der. Stedet ligger en halv times vei fra missionsbyen Sirabé, og Søster Marie kom straalende imot os: «Idag maa dere være med og se paa barna, jeg har noget til dem». Hun bar en stor pakke under armen; det var en dukke hun hadde faat fra Norge, «men jeg kan jo ikke gi den til én, da vilde de andre bli bedrøvet, men de faar se paa den hver søndag».

*) En grundig og udmerket bok om spedalskehjemmet «Korsets lægedom» av missionsprest Rosaas (Bjørnstads forlag).

Og der kom barna imot os, helt hen til veien, fuld av forventning, de arme barn: Nogen uten fingre, andre med benet som en stok uten fotblad, — nogen uten øre eller næse eller med fæle saar, eller svære knuter i ansigtet, en større gut bar en liten paa ryggen, for den lille hadde bare ett ben. «Se er de ikke søte?» sa Søster Marie — og jeg maatte vende mig bort med taarer. Men slik saa hun dem, saa ikke at de var verdens elendigste skapninger, visste bare at de trængte hendes hjælp og kjærlighet. Henrykte flokket barna sig om hende og dukken.

Søster Marie kaldte aldrig de spedalske andet end de syke, taalte ikke ordet spedalske.

En gang kom der en prædikant og talte for dem; han hadde valgt teksten om at Jesus renset de 10 spedalske.

«Nei, det var taktløst», sa hun — og han kom der ikke mere.

Længere ind i byen sat de syke langs bækken, løste op sine forbindinger og ventet paa Søster Marie skulde komme, for sammen med sine gassiske hjælpere at stelle og forbinde saarene. Hendes hjælpere var dels syke, hvis spedalskhet var i sin begyndelse, men ogsaa friske, som bød sig til at være pleiersker, ofte kunde en frisk kone være der i aarevis hos sin syke mand og pleie ham trofast til det sidste.

Antallet av syke steg stadig; i 1896 var det 300; da kom det store oprør efter de franskes anneksion av øen. Sirabé blev brændt og spedalskebyen gik op i flammer. Søster Marie kunde fra takvinduet paa stationen se hvorledes byen blev ødelagt, og hendes arme syke? — Hun var sammen med mange norske og gassere indespærret i tre dager av vilde oprørere; de blev ved et under frelst ved at den franske hær i sidste øieblik forandret sin marsjrute og vendte sig mot Sirabé og fik reddet dem alle.

Straks døren blev lukket op forsvandt Søster Marie, løpende avgaarde til sin kjære by. General Alby befalte at ingen maatte gaa utenfor, da oprørerne kunde samle sig igjen, men hun var alt avsted og fandt alt ødelagt; de som kunde var flygtet, mange døde, og enkelte halvdøde i ruinerne.

Men inden 3 maaneder hadde hun faat gjenopbygget alt, samlet de syke, og var i fuld virksomhet som før!

I 1899 avla daværende generalguvernør over øen, Pennequin, et besøk i spedalskebyen. Senere kom ogsaa general Gallieni dit, og disse besøk resulterte i at det blev befalt, at der skulde oprettes

spedalskehjem over hele øen, og at dette, den norske missions hjem, skulde overvaakes og understøttes av den franske stat. Staten betalte en viss sum for hver syk *), og visse regler maatte overholdes, og ak! Reglerne var mange og ofte bygget paa teorier som ikke passet, saa det skaffet missionen og især Søster Marie mangen tung stund.

Spedalskehjemmet blev nu utvidet til 4 byer, og antallet steg til over 900.

Flere diakonisser blev utsendt til hjælp, og det var ogsaa nødvendig, for et nyt led i arbeidet meldte sig: Arbeidet for de friske barn av spedalske forældre. Hvor Søster Marie kjæmpet for deres liv! og for at de smittefri skulde gives samfundet tilbake og bli nyttige og gode mennesker.

Barnehjem blev bygget, og jeg husker hvor ængstelig Søster Marie var for disse smaa. En gang viste hun mig rundt, da var der 70 slike smaa; de blev tat fra moren straks efter fødselen for smittens skyld, og saa maatte der skaffes ammer til dem. Hun viste mig et litet kræ, tynd og elendig, og jeg tænkte i mit stille sind, at det vilde være godt om den lille fik dø, men Søster Marie spurte ængstelig: Tror du hun kommer sig? Den lille laa i hendes egen seng, og hun passet hende selv nat og dag.

Disse ammer skulde ogsaa ha undervisning og tilsyn, de var ofte vanskelige, men barna passet de med rørende ømhet.

Saa vilde Søster Marie endelig faa opført et litet hospital for de svakeste barn som maatte pleies særskilt. Budgettet var opbrukt, men Søster Marie sa med et straalende uttryk: Jeg vet jeg skal faa pengene, Gud vil gi mig det. Og dagen efter — søndag morgen — kom posten, og dermed et brev fra Amerika fra en ukjendt mand, med en anvisning paa 100 dollars. «Jeg har alt lagt grunden», sa hun, «for jeg visste det maatte komme».

Vanskelighetene var mange, man maa huske paa, at de spedalske som kom ind — næsten altid hedninger — var vildere og haardere end andre, slik som de hadde været behandlet, henslængt i en hule langt fra folk, mat kastet ut til dem. Netop som det staar fortalt i evangeliet; de stod langt bort og ropte om forbarmelse. Hvorledes kunde Søster Marie og de andre diakonisser holde styr paa dem, saa disse 6—800 dannet et ideelt samfund?

*) Kr. 28,80 for hver syk, men barnehjemmet og alt det øvrige gir den norske mission.

En vanskelighet var begravelsen, der var jo ofte dødsfald, og de hadde sin kirkegaard der, og det var en av de franskes strenge lover, at intet lik maatte bringes bort. Nu er det for hedninger det værste de kan tænke sig at nogen av dem ikke skulde bli begravet i familiegraven, derfor var der ofte likrov, der maatte sættes vagt, denne blev ofte bestukket, og søstrene hadde en masse stræv for at hindre dette. De maatte jo anmelde slike tilfælder for regjeringen.

I høsttiden gjælder det at skaffe ris nok for hele aaret til alle. Hvor godt jeg ser for mig Søster Marie paa torvet. Den hvite kappe var overalt for at faa indkjøpt ris. Hun hadde en merkelig evne til at dra sælgerne til sig som en magnet. Hun forstod gasserne saa godt og vandt deres tillid, saa ingen kunde staa sig for hende. Og straalende var hun naar de store kornmagasiner var fyldt. Men for et arbeide! Kjøpe i kurvevis og under den uundgaaelige prutning mange hundrede kilo ris.

Ogsaa byggearbeiderne, hvor hun var pastor Rosaas' praktiske, utrættelige hjælper.

Der var efter den franske øvrighets bud opført en svær jordmur rundt hele eiendommen, indenfor den laa alt: De 4 byer, den store fælles korskirke, det store hospital for de sykeste, og de mindre i hver by, og skolehus for barna, kirkegaard og utstrakte plantninger av mais og poteter. Oppaa jordmuren var plantet vilde roser og kaktus, en eneste port førte ind, og underlig var det at gaa ind gjennem denne. Vi visste jo, at naar en spedalsk førtes ind der, saa var det aldrig mere ut. «I som indtræder, lad haabet fare», siger Dante der staar over porten til helvede, og slik følte de nok, naar de gik ind ad denne port, men ved den store kjærlighet, den ukuelige, alt overvindende kjærlighet, blev indskriftn en anden, «Barmhjertighet». Jeg hørte en gang en gasser halvt for sig selv si, idet han gik forbi og saa søstrene derinde: «Hvem kan nu fatte slik smak, at elske just de værste av alle, de spedalske».

Et besøk der staar for mig: Jeg kom for at se det nybyggede hospital derute hvor de allersykeste laa, saa lyst og venlig laa det der, med slyngplanter og deilige blomsterbed med heliotroper og violer, kalaer og roser, med vakre blomstrende prydbusker rundt. Blandt pleierskene la jeg særlig merke til en ung pen kone, som syntes frisk. «Nei, hun var nok syk», sa Søster Marie, «men

sygdommen er litet fremskredet enda. Og nu skal du høre hendes historie. Hun har mand og 5 barn, og der var stor sorg da sygdommen blev opdaget. En morgen jeg kom, sat hun indenfor porten, med hodet i hænderne, ubevægelig, svarte ikke da jeg talte til hende. Da jeg hadde gjort min runde, skyndte jeg mig tilbake til hende, hun sat der endda urørlig, jeg ropte da paa hende og sa: Aa, kom og hjælp mig og bær litt vand, de er saa syke i huset her! Uvilkaarlig stod hun op, tok vandkrukken og hentet vand. Da hun kom med vandet bad jeg hende koke litt bløt ris til den syke, og dermed kom hun i arbeide og blev rigtig kjæk», sluttet Søster Marie med et blink i øinene. Ja, *der* er lægedommen! De oplæres til at hjælpe hverandre. Den som har hænder hjælper den som ingen har, den som har ben bærer den som ikke har. En organisert hjælpsomhet og barmhjertighet kunde man si *). Ca. $^2/_3$ av dem er kristne. Naar de har været der en stund og begynder at trives, melder de sig gjerne til daabsundervisning. De har hat flere kristne flinke lærere, der som spedalske har arbeidet der. Om søndagene er det travelt med at faa bragt de syke til kirken, nogen baaret paa ryggen, nogen i trillebør, saa mange som kunde. Og vakkert lød sangen fra kirken. Søster Marie hadde en klar, vakker stemme, og lærte dem mange salmer, og saa fik hun efterhvert sine trofaste hjælpere, især maa nævnes Rabàri, en varmhjertet prædikant for dem, sanglærer og lærer for barna. «Og», sa Søster Marie, «straks nogen er alvorlig syk, saa er han den første til at komme og hjælpe».

De spedalske fik ofte forfærdelige aandenødsanfald, og Søster Marie var der ofte nat efter nat, men «Rabàri var altid kommet først», sa hun.

Søndagene var store festdager, særlig naar der var daab. Daab av voksne. Jeg husker en slik daabsfest, hvor 14 blev døpt. Saa lykkelige de var. Flere av dem stanset naar de var døpt, og utbrøt i lov og pris til Gud for hans salige evangelium.

Og julefestene! Søster Marie sa, at de syke glædet sig maanedsvis i forveien. Jeg har selv set derute 3 smaabarn i november gaa omkring en pinde og synge: Et barn er født i Bethlehem. Og saa fest paa fest omkring juletræet i kirken saa Søster Marie var ganske hæs av at synge.

---

*) Der er 12 avdelinger, med ledere og pleiere for hver, som melder om nogen er særlig syk, eller andet er i veien.

Mange forunderlige og herlige oplevelser hadde hun ved dødsleier. For ingen er evangeliet saa stort som for disse stakkars syke, det evige livs haab lyser for dem. Mange kunde ikke komme til fest eller i kirke, og saa gik da Søster Marie om eftermiddagen, efter dagens arbeide, rundt i de smaa huser og sang for dem, saa det blev kirke inde i det lave hus. Disse dødsleier, hvor det ofte var likesom himlen aapnet sig, siger Søster Marie, bredte lys og fortrøstning ut over den lille menighet derute. Blandt disse sydens barn er det meget mere almindelig end her hjemme, at de hører stemmer og har aabenbarelser og syner, som løfter taket i de lave hytter og lar dem glemme al jordens nød.

Dødelighetsprocenten var merkelig lav, som regel 8%; jeg forundret mig ofte over Søster Maries sorg naar nogen døde; det var som det skulde være hendes egne.

Mange bitre stunder var det for hende, naar der i den første tid efter at den franske stat hadde hat overopsynet av hjemmet, kom forstaaelsesløse funktionærer som skulde undersøke alt. En gang kom en kommission fra Tananarivo og satte det hele paa hodet; de kunde ikke tro, at disse diakonisserne gjorde dette arbeide uten fordel for dem selv. Saa de tok de spedalske for sig, en for en og spurte dem ut, om hun tok imot gaver av dem, de undersøkte om de virkelig var spedalske, tænkte sig, at de var der for at faa den understøttelse som staten gav. I 3 uker varte det, Søster Mari sat stille, var avsat fra alt. Hvor maatte ikke dette nedbryte de sykes tillid til hende.

Men hun la det alt i Guds haand. Stormen gik over, og de syke vendte sig bare i dobbelt kjærlighet mot Søster Marie, og i 1905 kom en høitidelig sendelse fra regjeringen: Administratøren samlet de franske og norske paa hospitalet, og overrakte Søster Marie med den franske stats tak en medaillon d'honneur. Vi norske gløded av fryd paa Søster Maries vegne, jeg saa paa hende, det var den samme ro over hendes ansigt nu: Gud gjør alting vel.

Saa maa jeg til slut si lidt om mit sidste besøk der i 1911: Jeg gik til barnehjemmet. Ute under eucalyptustrær og mimosaer med sin tætte skygge sat ammerne med de smaa barn. En vakker allé gik forbi det nybyggede søsterhjem, langs en liten indsjø med piletrær rundt, hen til porten i muren om spedalskehjemmet.

Jeg spurte hvorledes det var med Søster Marie — hun hadde været syk av overanstrengelse. De fortalte, at hun hadde vedblit

at gaa omkring til de syke med høi feber, indtil de en dag fandt hende liggende paa en seng i hospitalet blandt de syke, ute av stand til at røre sig.

«Og nu ligger hun der», pekte hun ind i søsterhuset, «og det eneste hun synes hjælper er, naar barna synger for hende».

Og der hørte jeg sang; barna hadde frikvarter, og nu stod de i døren og sat i vinduskarmen og sang som smaafugl for Søster Marie:

Jesus, du som elsker os
herlig er dit gode ord!
vi er smaa og svake her
men du er vor sterke ven.
Herlig o Jesus, herlig o Jesus
er dit gode ord.

I sengen laa Søster Marie med feberblanke øine og smilte straalende over sangen.

Paa hver side av sengen stod et bord med medicinflasker. Pleiersker fra de spedalske kom hver morgen og hentet medicin til de syke, og hun fik høre om hver især.

Dette kunde ikke gaa i længden, hun blev flyttet til vort norske hospital inde paa Sirabé, og pleiet av vor læge, dr. Ebbell.

Da de skulde flytte hende, fortalte de andre søstrene, at de ikke kunde finde nattøi og lakener, alt var bortgit til de syke.

Hun laa længe voldsomt syk, og da vi reiste til Norge kort efter, sa vi farvel til hende, og trodde det var det sidste; hun vinket til os: Vel mødt i himmelhjemmet.

Men saa var ikke Guds vei med hende. En dag — saa har hun fortalt mig — kom der brev fra menigheten i spedalskebyen; de hadde blit enige om, at paa kommende søndag skulde de samles i kirken og be om hendes helbredelse.

Og da søndagen kom forlot feberen hende, smerterne holdt op, deres bøn var hørt. Og det utrolige skete, at hun kom sig, og fik reise hjem til Norge.

Og nu — 30 aar efter sin første utreise — er hun igjen, 58 aar gammel, reist ut. Søstrene derute var ved enden av sine kræfter, 2 unge søstre her hjemme tilbød sig at reise med, og den 1ste mars sidstleden indskibet de sig i Marseille for Madagaskar.

Og hvad venter hende der? Spedalskehjemmet er flyttet; den franske regjering fandt at det laa for nær den voksende by Sirabé, og nu ligger det paa et fjeldplataa, 2 timer søndenfor. En frisk bæk strømmer gjennem byerne, kirken peker med to taarn glad mot himlen, søsterhjemmet, hospital og skole som før, der mangler heller ikke en grav, en av søstrene døde der ifjor, alt dette arbeide er forestaat av missionsprest Einrem, som foruten at være vor digtermissionær ogsaa har en stor evne som arkitekt og ingeniør.

Mangaràno heter det nye hjem, der er nu 6—700 spedalske, og der paa høisletten ved «det klare vand», som Mangaràno betyr, med utsigt over fjerne, skjønne, blaa fjeld i nord og syd, venter nu det gamle og nye arbeide paa Søster Marie i hendes livs synkende dag.

Dagny Johnson.

Efterskrift.

Foruten Søster Marie har følgende søstre arbeidet derute: Søstrene Sina Løken og Anna Jensen, som er i arbeide der nu, samt Søstrene Juliane Berg, Alma Jensen (døde ifjor), Ragnhild Andreassen (paa barnehjemmet) og Trine Møller, alle fra den norske diakonisseanstalt.

GUTTER

Ved Falstad skolehjems 25 aars jubilæum.

Av bestyrer cand. teol. F. W. Landmark.

25 aar er jo ingen lang tid, allerminst for en institusjon. En skole eller annen offentlig institusjon burde jo helst være 100, eller helst flere hundrede aar, før det er noe større aa feste for. Og det er meget rimelig, hvor det gjelder den slags skoler, som lever et rolig og anerkjendt liv.

Men for en ung, kjempende bevegelse er 25 aar noget. Og de 25 aar som Falstad idag har gjennemlevet, er netop 25 kampaar. I 25 aar har Falstad staat i breschen sammen med andre hjem og institusjoner og kjempet for aa faa anerkjent et ungt og betydningsfullt arbeide, som har søkt aa brøite sig vei i vort samfundsliv.

Jeg mener det arbeide som man nu ofte ser kalt verneopdragelsen eller barneforsorgen.

Det arbeide har hatt og fører endda en seig kamp for aa naa og bevare almenhetens sympati og interesse.

Alle mennesker er for lenge siden enig om, at samfundet bør verne om alle barns rett til kunnskap. Ingen falder paa aa overlate det alene til den enkelte families dyktighet. Skolearbeidet har alles sympati. Arbeidet for unges og eldres helse overlates heller ikke lenger til tilfeldighet eller til familien alene. Man fører en skolepolitik, og man fører en helsepolitik. Derimot har det været vanskeligere aa samle almenhetens sympati og forstaaelse om en sund og *energisk* moralpolitik.

Et menneskes lykke og verdi avhenger jo ikke bare av dets kunnskapsmaal eller helse, men endda mer av dets viljekraft, arbeidslyst, dets syn paa rett og urett, dets følelse, karakterfasthet og alvor.

Denne indre styrke eller drivkraft i et menneske -- jeg kalder det dets moral — avhenger i høieste grad av vor opdragelse.

Hvad vilde vi være uten vor opdragelse? Jeg spørr dere mange

voksne her: Hvis Deres mor istedenfor aa ta sig av dere hadde maattet gaa ut paa arbeide hver dag, og nesten ikke hadde faatt tid aa ta sig av hjemmet, eller om sykdom eller andre forhold hadde svekket hjemmet i dets gode innflydelse over barna, tror dere, at dere hadde været de samme menn og kvinner som dere er idag? Ingen tror det. Der er selvfølgelig grenser for hvad opdragelse makter, men de er meget vide.

Vort samfund bør vaakne op til aa føre en energisk moralpolitik, ikke sneversynt med en hop krav, som der ikke er forutsetninger for aa honorere, men vidsynt og nøktern, idet man regner de virkelige forhold og de mange virkelige muligheter.

Man maa ikke slaa sig til ro med at skolen jo ikke er ren kunnskapsskole, men ogsaa søker aa kultivere gemyttet, altsaa opdrage. For inntektenes skyld lar vi jo f. eks. kinoen rive ned like meget som skolen bygger op. De farlige følger av det gateliv, hvortil en stor mengde barn og ungdommen tvinges (en hovedgrunn er bolignød) kan motvirkes — ved arbeidsstuer, fritidsverksteder, sportsplasser, læreguthjem m. m. m., bl. a. ved isolasjon av moralske smittebærere. Men almenheten savner i det store og hele syn for nødvendigheten og lønsomheten av slikt. Det betraktes som anstaltmakeri, og som puter under lat manns arm.

Jeg kan naturligvis ikke her gaa inn paa det moderne arbeide til vern om ungdommens moral og viljesundhet i dets helhet. Men jeg vil konstatere: Ingen vil vente sundhet i en by som forsømmer sit sundhetsvesen, man kan ikke vente aa finne et vanstelt barn sundt og friskt. Det skulde da være, at konstitusjonen var særlig god. Ingen vil falde paa aa kreve kunnskaper hos et barn, hvis skolen svikter. Ingen har heller rett til aa kreve moral av et barn, hvis opdragelsen har sviktet. Det skulde da være om moralanleggene var særlig gode.

Skolehjemsarbeide er et enkelt om enn viktig ledd i den store bevegelse til vern om vor ungdoms moral og viljeliv.

Falstad er blit til i ly av denne store bevegelse, og har i hele sin utvikling fulgt og tjent og kjempet for denne større sak.

Lat mig da faa gi et lite riss av denne utvikling paa det omraade som ligger os nær, og Falstads skolehjems plass i denne utvikling.

Før 1870 var forholdet mellem samfundet og det umoralske eller feilende barn slik, at samfundet verget sig mot barnets umoral

med straff. Man trodde vel kansje ogsaa, at straff i sig selv var opdragende, — en vildfarelse som endda gaar igjen hos mange.

Den første forandring i denne optreden overfor de barn hvis opførsel man var misfornøiet med, gjorde vort norske retssamfund i 1874. Da optok man i straffeloven en bestemmelse, som gik ut paa, at barn mellem 10 og 15 aar kunde inndømmes i opdragelsesanstalter.

10-aaringer skal altsaa fremdeles dømmes, hvilket er like retterdig og virkningsfullt som aa pryle kunnskaper inn i et barn. Selv om slikt ikke er aldeles virkningsløst — en del barn vil jo anstrenge sig mer — saa kunde og burde det gjøres paa en bedre og virkningfullere maate.

Men selv i denne urimelige form av 1874 har bestemmelsen noe nytt og løfterikt i sig. Det demrer for bevisstheten, at straff og skremsel ikke er det eneste som de feilende barn trenger. Faa aar efter ser man ønsket om opdragelsesanstalter røre sig rundt om i landet.

Fra Bergen av blev Ulfsnesøen opdragelsesanstalt oprettet i 1881. Trondhjem gjorde et forsøk paa aa skaffe sig ett, men det blev den gang med forsøket.

Saa blev den store forandring med *Bernhard Getz*'s nye tanker kjendt i slutten av otti-aarene. En ny interessebølge for denne sak synes aa ha gaat over landet. Ihvertfald blev i 1888 Lindøen opdragelsesanstalt oprettet fra Stavanger av. Samtidig som et par komiteer i Trondhjem begyndte de planleggelser, som endelig førte til oprettelse av Falstad.

Getz hadde og gjennemførte et nytt epokegjørende synspunkt: Samfundet skal ikke verge sig mot disse barn, men verne om dem, og gi dem det som er hvert barns naturlige rett like meget som mat og klær og legemlig vern — nemlig opdragelse. Det hele sees endnu først og fremst fra kriminalpolitikens synspunkt — selvfølgelig. Men der aander en fin forstaaelse av barnets muligheter og barnets rett ut fra hans lovforslag.

Og de myndigheter som skal arbeide med opdragelseshjelpen, løftes saa helt og fullt som mulig ut av straffesystemet og settes paa avgjort pedagogisk grunn. Det er en av de størst tenkelige kursendringer.

Men almenheten har aldrig kunnet faa Getz's princip inn i sit hode og hjerte. Det vilde da ogsaa være et altfor stort sprang

bort fra tilvennet tenkemaate. Opdragelseshjelpen sammenblandes derfor i den offentlige mening uavladelig med en straffeforanstaltning. Misopfattelsen er nesten det almindelige. Noen ser med forakt og ganske uforstaaende paa «rampeguttene», og finner det for galt, at samfundet skal koste saa meget paa slike. Andre ser paa det som et vakkert, men vel — ærlig talt — noksaa haapløst veldedighetsarbeide. Men andre ser sentimentalt paa det, og er vetløse nok til aa tro, at man hjelper disse barn med undskyldninger, overbærenhet og forstaaelse alene.

Ingen av disse har forstaat hvor stor og dyp en ulykke det er aa være kommet inn i ungdomsaarene uten aa være ledet av en god opdragende innflydelse. Ulykkens grunn og rot er mangel paa opdragelse, og botemidlet, en myndig, men venlig og forstaaende opdragelse, er fullt tilstrekkelig for de fleste av de normale skolehjemselever. Abnormiteter gjør gode resultater vanskeligere, men ikke uopnaaelige.

Getz skjønte klart, at hjelpeopdragelse — med hjemlig tone — ikke skremsel eller straff — var midlet, og hans tanker slog an. Hans lovforslag (utarbeidet sammen med ekspedisjonschef Woxen) blev lov i 1896. Efter aa ha vundet stor anerkjennelse av læg og lærd, bl. a. ogsaa av landets kommunestyrer. Loven synes altsaa til og med aa hvile paa en folkeviljes goe og brede grunnvold.

Tre skolehjem stod ferdige. Falstad kom netop i de tider til som en fjerde, senere det godt utstyrte Bastø og pikehjemmene Sletner, Bærum og Ree.

Saa maatte vel alle sorger være slut, saa maatte vel saken være ført til seier og kampen i hovedsaken være overstaatt.

Nei, nu skulde den først for alvor begynde, ett er en genial tanke og dens utformning i lov, et andet dens gjennemførelse i praksis.

Skolehjemsarbeidet i sin beste form har møtt adskillige hindringer og vanskeligheter, men de værste har været de to: Manglende forstaaelse innen almenheten, og den gamle tradisjon innenfor skolehjemmene selv.

Et sprang inn i en ny tenkemaate lar sig neppe utføre. De opdragelseshjem, som stod ferdige til aa virke efter den nye lov, hadde tradisjon bak sig fra en mer haardhendt tid. Ingen enkelt mann makter straks aa blaase ny aand inn i en anstalt. Og

om han det gjorde, blev det vanskelig aa opretholde den, for de allerfleste funksjonærer fører med sig inn i skolehjemsarbeide almenhetens almindelige syn paa «umulige unger» eller forbryderspirer.

Bedst var det i disse henseender for det unge Falstad, det hadde jo ingen tradisjon bak sig, og den unge bestyrer J. Chr. Hagen overtok hjemmet fyldt av nyere tanker. Derfor er det neppe nogen tilfeldighet, at Falstad i forholdsvis høiere grad, eller før andre hjem, naadde henimot den rette tone som hjelpehjem.

Men det maatte nødvendigvis ta adskillig tid, før skolehjemmene kunde være gjennemtrengt av en ny aand.

Saa bakset skolehjemmene aarene gjennem med indre og yttre vanskeligheter, mens publikum saa paa uten større forstaaelse eller interesse.

Efter en tids taushet kom kritikken, og den kom voldsomt og delvis urettferdig i 1907—1909, men det renset op inni skolehjemmene, og var forsaavitt trods all urettferdighet en vinding.

Men almenheten blev foreløbig om mulig endda mindre velvillig.

Siden den dag har skolehjemmene stritt videre, og har efterhaanden samlet om sig en liten, langsomt voksende kreds av forstaaende venner, vergeraadsfolk, elevforeldre, tidligere elever og funksjonærer, naboer, forpleiere osv., en liten kreds av menn og kvinner, som er kommet skolehjemmene nær.

Men endda henger et Damoklessverd over ethvert skolehjem, et uheld, et litt større misgrep, og kritikken slaar ned og ser alt i mistænksomhetens gustenkolde lys, og det virker ondt, elevene møtes derefter med endda litt mere kulde, naar de gaar ut i livet. og smerten økes for nye elevers foreldre.

Skolehjemsfolk har liten tid til aa hevde sig i pressen, men det vilde være urett aa fortie, at enkelte blade, hvoriblandt heldigvis en del socialdemokratiske, efterhaanden i en aarrekke har stillet sig velvillig og set paa os med en viss tillid.

Der er altsaa vundet meget i de 25 kampaar: Vi har samlet en venneflok. Vi har naadd en viss respekt utadtil. Vort arbeide er verdsat av kriminalisterne. Ingen sakkyndig er i tvil om, at vi i hovedsaken er paa rett vei.

Og skolehjemmene selv er innvortes sikre, vi kjenner vore opgaver og vore midler. Vi merker og vet, at arbeidet bærer sine frukter. Og vi kjenner utviklingsmuligheterne og linjerne.

Men der er endda langt igjen. Av den store almenhet er vi endda nærmest taalt, og i heldige tilfelder regnet som et nødvendig onde. Vi er ikke endda, og det har lange utsikter med aa bli, det vi burde være: Et organ for samfundets hjertelag overfor farlig stillede barn, som glir ned henimot livsruin.

Men desverre: Skolehjemmene er ikke utsprunget av almenhetens hjertelag, men av kloke og fremsynte lovgiveres tanker.

Men hvor vi lengter efter bredere grunn aa staa paa.

Naar jeg skal uttale et ønske, idet jeg ser tilbake paa de 25 kampaar, og frem mot 25 nye, da la det være det, at vort arbeide ved neste jubileum maa være et uttryk for den store almenhets hjertelag, og baaret av dens forstaaelse og tillid.

PESSIMISME OG FREMSYN

Hr. redaktør!

«Kirke og Kultur» har interessert mig fra første stund jeg lærte det at kjende. Idag sender jeg Dem nogen tanker, slik som de rører sig paa denne side av Atlanterhavet. Nogen store impulser fra denne kant av verden kan De neppe gjøre regning paa. Mit syn paa verdensbevægelsen stemmer hverken med «London Times» eller «New-York Sun» — disse konservative blade som er en karikatur av ledere. De er ubekymret av tidens urolige samvittighet, og de kan være glad at denne ikke faar gaa løs i gaterne.

Men det skal vi heller ikke glemme, at tiden er sin egen Nemesis, som skrevet staar: «Fædrene æter sure druer, og barnenes tænder blir ømme».

Det er forbeholdt ungdommen at leve for idealerne — men heller ikke det passer ind i tidens program. Jeg mener ikke jeg forstaar tidens retning bedre end de høie herrer som anslaar tonen — jeg tror dog der er mange retfærdige paa jorden, mange fler end de 7000 som ikke hadde bøiet knæ for Baal. Vi maa imidlertid ikke indbilde os det at de gamle avguder har gaat til sine fædre, og at menneskeslegtens store drøm — den nye guldalder — holder paa at skapes ut av tidens kaos.

De husker nok hvor ynkelige de snauklippede sauer saa ut om vaaren, naar de stod og skalv i øsregnet i den skarpe vind som skar ind gjennem fjordgapet eller fjeldskaret. Slik staar vore idealer idag.

La farisæerne avsile myggen og sluke kamelen — det har de forresten bestandig gjort. Men hverken De eller jeg bør finnes paa den side av gjerdet, hvor de gaar med sine lange sakser og skinhellige miner.

Hvad kunde ikke de retfærdige i landet utrette, hvis de reiste sig og krævet sin ret — ikke bare for sig selv, men for den samlede skare av retfærdighetshungrende mænd og kvinder. Alle elsker freden, for sig selv og sit gode navn og rygte — den som slaar til lyd for retfærdighet over *hele* linjen er en merket mand

— den offentlige mening stempler ham. Lidt mundhuggeri, en del resolutioner, et par betænkeligheter — og hele stormen har lagt sig — enigheten er enstemmig, umaadelig og kjedelig som selve Sahara.

Organisation, samfundsorden, store tal i valgkredsene, hæderlig omtale i pressen — og en kandidat er paa den vei som fører ham til stjernerne. Tænkning, vidsyn, personlige meninger — det forkludrer bare retningslinjerne, det skaper individualiteter — men individualiteter er samfundet daarlig tjent med.

Hvad skal vi vel med firkantede kjepper i et rundt hul. La alle hoder og meninger dreies og poleres til de blir alle av samme dimension og alle like blanke — da blir der slik herlig symmetri i alt. Hvad godt gjør de vel, disse individer som «volder rabalder», disse fusentaster, disse rothuggere, disse selvbestaltede profeter med meninger og syn som ikke fins, hverken i Konkordieformelen eller Nationernes forbund.

Kjære Dem — de skaper jo bar uro og strid og utilfredshet — det har vi desværre nok av allikevel.

Nei, vær De ganske tryg — de autoriserte vogtere paa Sions mure sover ikke og slumrer ikke — de overskuer hele det omkringliggende land med sine lange kikkerter, der er intet livstegn som undgaar deres skarpe blik, der er intet mistænkelig som de ikke opdager — og trompeten har de ved haanden, for paa første vink at la signalet lyde. Saa kan den samlede menighet sove rolig paa autoriteten og Fædrene og de store ord. Folkemeningen er større end fædrene — men lovens fortolkere er større end begge disse — «Og visdommen er retfærdiggjort av sin barn».

Hvad siger de gamle, de prøvede, og hele den lange række av kanoniserte fædre — de har jo uttalt det sidste og avgjørende ord om alle ting — deres dom er like saa ufeilbar som naar paven taler «ex cathedra» — saa er det bare tilbake for hver generation at sanktionere de færdige meninger. Ja — dette høres noksaa ret og rimelig ut; men saa maa jeg spørge: Skal da hele den samlede menneskehets vel og fremskridt bestemmes efter det syn som hører hjemme i en svunden tid; skal disse vise mænds ord være norm og lov og dom for alle slegtled — og skal alle de andre gaa i gaasegang langs de stier som fædrene har trukket op? Nogen maa da bryte nye baner, nogen maa da bli de sidste paa stien — ellers kommer hele tilværelsen til at staa i stampe. Hvorfor ikke

bygge videre paa den samlede erfaring og kundskap — saa faar retningslinjerne forgrene sig efter hver tids naturlige krav — det er jo slik utviklingen gaar for sig paa alle felter. Vi staar for nærværende ikke i fremskridtets tegn paa noget omraade undtagen reaktionens. Forgjæves speider jeg efter de foregangsmænd som har mod til at realisere de fremtidssyner som dæmret for saa mange under den store verdenskatastrofe. Hvad tid skal der bli slaat til lyd, klart og fuldtonende, for aandsfrihet og personlig overbevisning? Hvad tid skal den kinesiske mur, som bygges høiere og høiere, falde for folkeretten og retfærdighetskravet? Hvad tid skal sandhetens lys sættes høit paa staken, saa det kan skinne over hele verden? Skal vi bare vente og «haabe paa fremtiden»?

Ak — slik taler alle diplomater som har blit trænet til at slaa av paa kravene og sin ungdoms idealer.

Kjære Dem — slike glemmer jo at der vokser op en ny slegt hver eneste dag — en slegt som søker liv og mening og utvikling — en slegt som staar med undrende øine og higende sind — en slegt som ikke kan tilfredsstilles hverken med talemaater eller store løfter.

Skal vi gi denne slegt livets ret eller døde former — skal vi møte den med forstaaelse eller budets dom — skal vi gi den livets brød eller haarde stener? Hvem av os kan lægge haanden paa hjertet og si: Jeg fralægger mig alt ansvar, jeg har gjort min skyldighet — Vorherre har ikke skapt mig, hverken til profet eller martyr!

Det er de svake som gaar paa akkord med sig selv og med tiden — de sterke personligheter følger tankens og samvittighetens imperativ, som former sig til livets store enten-eller.

Vi staar i nedgangens tegn, hykleriet og ordpatriotismen har magten. Pressen er næsten enstemmig reaktionær og ultra-konservativ — skolerne skal renses for alle ideer og tendenser som ikke stemmer med det herskende syn. Hver professor som slaar til lyd for aandsfrihet, skal maalbindes — og hvert universitet skal gjøres om til en konservatismens faste borg — saa kan den akademiske ungdom gaa ut og fylde institutionerne med sine antikverte ideer. Hver liberal ytring øver samme virkning paa autoriteterne som at heise det røde flag; og det store publikum fryder sig over det dramatiske skue, det er ophidsende og spæn-

dende som en tyrefægtning i Madrid. Tænk om frisindede mænd som Thomas Jefferson og Abraham Lincoln hadde levet — mænd med fast rot i folket og det aapne fremsyn — mænd med sterk personlighet og førerstilling. Det er de middelmaadige som stiller tidens horoskop. Profeterne lar ikke høre fra sig, hverken fra prækestolen eller i raadsforsamlingen — og digterne skriver for at underholde publikum og tjene penger.

Broderskapstanken er en forslidt frase som ingen tør sætte noget ind paa. Den har blit en litet salgbar vare, og de som beiler til folkets gunst tar ikke frasen længer i sin mund. Saa langsynte begreper hører ikke hjemme i en praktisk tid, hvor alle værdier værdsættes efter tidens kurs paa børsen.

Er dette billede for mørkt, for drastisk, alt for pessimistisk tegnet? Hvis det er Deres mening, da ser De paa tiden under en anden synsvinkel end jeg. Jeg hadde haabet paa en ny tid med større retfærdighet, folkefrihet og uhindret fremskridt langs alle linjer, og over aandslivets felter. Autokartiet og militarismen fik jo sit banesaar — og verdensdemokratiet skulde stige frem forklaret og herliggjort ut av ødelæggelsen. Er dette tidens tendens, holder løfterne paa at indfries, peker begivenheternes gang paa en ny og rikere tid? Dette viser ikke tidens horoskop. Vi mangler digter med store utsyn, og bevisste maal, digtere som vil noget, som tør sætte hele sin personlighet ind paa sine ideer. Vi mangler digtere med profetkald og fremsyn, som kan skape noget typisk, som kan gi uttryk for det i tidsbevisstheten som ikke finder gjenklang i pressen — de ideer og syn som staar i pagt med fremskridt og frihet. Det er novellisterne som staar høit i kurs, helst de som stiller op problemer og løser dem med revolverskud; de som knytter en gordisk knute, og i det psykologiske moment klipper den over med en papirsaks. Slik løses ikke de aktuelle livsproblemer — den sociale og politiske situation. Livet er baade enklere og vanskeligere end de problemer som digterne sætter op, og som de allikevel ikke kan løse naturlig og tilfredsstillende. Hvad skal vi med alle disse digterillusioner og uvirkelige ideer, som staar livet like saa fjernt som den græske mytologi. Der er mange retninger og grader av digtere, som dyrker hver sit begrænsede felt; men der er ingen som er helt typisk og aktuel — ingen som har et bud til tiden og slegten, et bud som finder gjenklang i de tusen tænkende sind. Der er intet centralt, intet for-

løsende ord som kan tænde, som kan aapne nye veier, som kan gjøre den aandelige horisont bred og høihvælvet. Vi trænger fremragende digterpersonligheter som staar i pagt med tiden og fremsynet, som har baade mod og evne at slaa til lyd for det positive fremskridt. Den ældre generation av digtere har fortapt sig i beskrivelsen, og den yngre generation kan ikke komme forbi den evig unge Eros uten dog at skape noget eiendommelig og sandt realistisk. Den dramatiske effekt staar høiere end den psykologiske analyse — og alle bukker de til gallerierne.

De vil kanske minde mig om den gamle sætning: «Ultra posse nemo obligatur». Det kan være sandt nok, men det forklarer ikke stillingen. Digtningen har blit en handelsvare som fluktuerer paa markedet efter den literære børs' stigning og fald. Det er de store salg og de mange oplag som er det egentlige maal — popularitet, et villig publikum, stigende indtægter, et vakkert landsted — og de har utført sin mission, de har hævdet sit kald, saa de kan hvile paa sine laurbær, fryde sig ved den duftende virak — og naar de er mæt av dage samles til sine fædre. De har ikke tilført hverken kunsten eller livet noget nyt moment, og naar de forsvinder fra skueplassen er de for evig glemt. De efterlater sig intet «footprint on the sands of time».

Hvor maa vi ikke beklage at aandens og handlingens mænd i tiden ikke besitter det ideale syn og personlighetens mot, at de kan lede slegten paa nye veier. Hvorfor gaar de aldrig over Jordan og tar det forjættede land i besiddelse, — er de ræd de skal drukne under overfarten som Farao i Det røde hav, eller er det alle disse fremmede magter som de frygter at møte? Hvis de hadde Pagtens Ark og løfterne med sig, hvorfor skulde de saa være ræd for at væte sine sandaler paa Jordans glatte stener?

Slegten maa da en gang bli færdig med sin ørkenvandring og stile mot et bestemt maal — livets grænser kan ikke stadig ligge mellem Det røde hav og Jordan, og problemerne kan ikke bestandig kredse om guldkalven, ørkenens manna, Amalekiterne og tordenskyen fra Sinaï.

Kan De undre Dem over, at mange længter tilbake til Egyptens kjøttgryter, blir fortidssindet istedetfor fremtidssindet? Slegten kan ikke leve hverken paa forbilleder eller minder, om de staar aldrig saa meget i romantikens skjær; det blir for enstonig og uvirkelig. Hver tids problemer maa ligge indenfor sit slegtleds miljø,

hvis ikke har de tapt sin aktualitet og virker hverken ansporende eller forløsende.

Mange av os hadde haabet, at de store ofre og fælles lidelser som menneskene har gjennemlevet, skulde ha dannet et samlet retfærdighets grundlag for slegtens fremsyn og maal; vi hadde ventet, at *provinssynet* skulde vike for det store demokratiske verdenssyn, at nationalfølelsen skulde præges av hensyn til broderretten og gjensidig forstaaelse. Vi hadde tænkt at de store nationer skulde vaake over de smaas rettigheter og livsmuligheter, at der skulde bli et forbund til samlet optræden mot uret, griskhet og undertrykkelse. Det som brytes i tiden, løses gjerne ut og krystalliseres til faste former og maal gjennem trængsel og lidelse — en ny tid bebudes hvor det gamle er forbiganget, og slegten faar et fremstøt langs de retningslinjer som gjærer dypest i de fremskridtsøkendes sind. Ogsaa disse forhaabninger — ialfald paa nærværende tidspunkt — har gaat ad undas. Menneskehetens fysiognomi tegner sig like egoistisk som før, og provinssynet har bare blit enda mere utpræget.

Der synes ikke at være nogen av dem som har ordet og autoriteten i sin magt, som kan finde den rette løsning, og vise de rette veier som fører til maalet. Den gyldne middelvei ligger for tiden mellem middelmaadigheten og blindheten; men heller ikke den vei fører til noget resultat.

Saa løfter vi i det Herrens aar 1920 vore bannere, blaaser signalet til opbrudd, fører Pagtens Ark, Lovens Tavler og alt vort, stort kvæg og smaatt kvæg gjennem ørkensanden, til vi atter staar ved foten av Sinai, hvor den levende Gud en gang til maa tale ut av tordenskyen til den famlende menneskeslegt. Saa blir det endnu lange tider før forjættelsens dag oprinder, med fuld frihet og løsning for de længtende og lidende slegter. Men en gang vil Guds røst bli den tvingende magt i slegten!

Andr. Bersagel.

Portland, Maine, februar 1920.

A PRO POS «NUTIDSLÄGET»

Innlegg av professorene Einar Billing og Gustaf Aulén.

Sveriges to unge liberale dogmatikere, Billing i Uppsala og Aulén i Lund, har nettop i tidsskriftartikler (den første i «Svensk Tidskrift», den annen i «Kristendomen och vår Tid») gitt saklige, men skarpt pointerte orienteringer i striden om «Nutidsläget». De har aktualitet ogsaa i det ordskifte som føres her i tidsskriftet, og gjengis her i sammenhengende utdrag.

Red.

I.

Professor Einar Billing:

Det er med tidsmessigheten som med »lykken«: Den vinnes bare bare av den som ikke efterjager den, mens den sikreste vei til aa gaa glipp av den er aa mase for aa faa fatt i den. Den som vil rekke frem i et kapløp maa ha blikket festet paa maalet. Stopper han, nervøs over hvordan tiden flyr, for aa kaste et blikk paa klokken, er han fortapt. Bare den som, glemmende alt annet, ogsaa tidens flugt, helt og udelt, med alle sine krefter og all sin hug, lever i og lever for en stor sak, har utsikt til aa følge med, eller kanskje endog komme et stykke foran «tiden». Tiden er nemlig da, ubemerket, med i hans hjertes pulsslag, i hans tankes vaande og uro.

Her ligger det store feilsyn hos de retninger som vil kaldes moderne. De utvelger sig et visst tidsmiljø hvor de vil «orientere» sig. Men den slags som saaledes lar sig utvelge og fiksere er allerede paa grensen av det forgangne. Og naar man er ferdig med aa tilpasse sig, saa er imidlertid den tid forsvundet som man tilpasset sig til. Naar man har faat tilpasset sig efter otti-aarene, er kanske nitti-aarene allerede baaret til graven.

En religiøs eller teologisk retning som bevisst opstiller som sit program aa være moderne — den kan saa kalle sig moderne—positiv» eller i nesten overmenneskelig fordringsløshet nøie sig med bare aa være moderne — skriver dermed sit eget fattigdomsbevis og tegner selv dødsmerket paa sin panne.

Min dom om boken «Det andliga nutidsläget och kyrkan» skulde jeg kunne sammenfatte i dette, at den synes mig utidsmessig, nettop ved sin outrerede tidsmessighet.

Hvad særskilt de mest høirostede av de teologiske innlegg angaar, da kjenner jeg det — overfor de domme som er fellt over dets innhold tatt som én klump — som min plikt aa si at der ved siden av meget som jeg følte mig i rakeste motstrid med, ogsaa finnes ting, som ogsaa jeg, med hele den nyere tids teologi, maa bekrefte og understreke. Det viktigste kan sammenfattes i to punkter.

Først avvisningen av enhver, blott ytre, retslig hevdet autoritet paa det religiose omraade. Det er religiost og etisk like forkastelig aa forlange at et menneske skal underkaste sig en lære eller læresetninger som det ikke med indre sannhet kan si ja til, og det er like forkastelig, om det sker i bibelbokstavens eller pavens navn.

Det annet punkt ligger i den ubetingede anerkjennelse av den historiske forsknings rett til, langs hele kristendommens livsløp, aa gjøre sine kritiske metoder gjeldende saa langt de bare rekker, samt den like uinnskrænkede villighet til aa bøie sig for det som *virkelig* er den nogterne forsknings resultat — og som ikke er en diktat av en bak den skjult religionsfientlig dogmatik.

Men hvor omsorgsfullt jeg enn soker aa samle poster til bokens kreditkonto, kan jeg ikke hjelpe for at dens debetside er mangfoldig meget lenger. Jeg tenker ikke da nærmest paa den uro og det anstøt den har vakt, og som den maatte vekke, hos just de kretser for hvem kristendommen allermest er en livssak. Jeg har visselig litt vanskelig for aa fatte det, naar man i denne forbindelse taler i og for sig meget tankevekkende ord om religionens evne til aa fremkalle uro, fordi uroen, ikke den døde ro, er dens rette livselement. Jeg minnes jo godt, at den samme herre, som kunde sammenfatte alt hvad han hadde aa gi, i ordet: fred, han kunde en annen gang si sig aa være kommet, ikke for aa bringe fred, men strid paa jorden. Men for det første kjenner jeg mig litt usikker paa, om den uro som denne bok har vakt, har noget videre med den strid aa gjøre, som Jesus hadde i sikte; tvert i mot synes den mig for en del egnet til aa føre bort fra denne uro — «uroen i retning av inderlighet». Og for det annet synes jeg nok, at i en tid som denne, ogsaa det ord om fred — «ikke som verden giver, giver

jeg» — har sin aktualitet. Ja det forekommer mig til og med som om man nesten hadde kunnet vente at denne verdenshysteriets tid snarest skulde utløse sig i en elementær lengsel efter, langt borte fra teologenes stridigheter, men gjerne paa metafysikens igjengrodde stier, aa faa skjule sig i kristendommens store fredsbud til sjelen.

Mot boken i dens helhet — det største ansvar faller uten tvil paa professor Linderholm — kan særskilt rettes en tredelt anklage.

Først for utvalget av innlegg. Der er ingen røst fra de store kredser av legmenn, som urokket staar fast paa den «gamle» anskuelsens grunn — de omfatter, ved siden av megen tranghet, kirkens og, legger jeg dristig til, Sveriges aller ypperste folk. De som har faatt ordet i boken, representanter for et typisk «kulturelt» synspunkt, er for det meste behagelige bekjentskaper aa gjøre. Men aa diskutere med dem om kirkelige og religiøse spørsmaal er én ting — aa innby dem til aa reformere kirken er noget annet, virkelig noget helt annet.

Dette er nettop en annen anklage: Redaktionen av heftet har i forordet talt om at kirken maa reformeres hvis den skal kunne utføre sitt arbeide i Sveriges folk. Og saa slipper man disse kulturelle løs. Ja, hvorfor ikke unne dem den fornøielse? Nei, det gaar virkelig ikke an, hverken for deres egen skyld eller for kirkens.

Skulde jeg forsøke, jeg ogsaa, aa gjøre litt i tidsmessighet, og bestemme det egenartede i vor aktuelle kirkelige situation, saa er det egentlig bare en eneste, men fryktelig og overhengende fare som jeg ser true kirkens fremtid. Den kommer hverken fra den nedbrytende teologi eller fra de kristendomsfiendske skarers trussler, men den ligger i kirkens fristelse til, iallfall i nogen grad, aa gi efter for de fra saa mange hold fremdukkende og paa saa mange maater, venlig eller uvenlig, begrunnede tilbøieligheter til aa forvandle kirken fra ett førstehaands religiøst og kristelig samfund, med sitt bestemte budskap aa bære frem til sjelene, sin evangelisk-lutherske bekjennelse aa hevde og — midt i alle de opgaver som legges paa den — med sjelenes røgt og frelse som sitt eneste øiemerke — til en statsanstalt eller en slags almen kulturinstitution med mer eller mindre religiøs farve, og med det program nøie aa passe paa aa være med ved løsningen av alle tidens spørs-

maal, ute i bygdene hvor kulturens lyspunkter er mer glisne, aa representere all tidens kulturstrev, saa at den der (for aa tale med en av bokens forfattere) virker for naturens og hjembygdens beskyttelse og hjemmenes nyskapelse, for folkehygienen og kropskultur, samt med det høieste maal overhodet aa gi den moderne kultur den religiøse sanktion den behøver for ikke aa anfektes av tvil om, at det trods alt dog gaar fremover, og at kulturen har en «mening». Her er det avgrunnen aapner sig foran kirkens føtter.

Hvad tjener det overhodet til, at de kulturelle og kirken møtes, hvis de første skal tale kultur og kirken — ogsaa taler kultur. Hvis de kulturelle har noget ærend til kirken, saa er det ganske sikkert ikke dette de søker hos den. Og i alle fall maa kirken gi ganske utvetydig besked om, at den bare har religion — og *dermed* kultur — aa gi dem. Men skal dette bli virkelig klart, da er det sandelig ikke nok med ett og annet ord i denne rettning, det maa fremgaa av hele holdningen, handlingen og tonen. Og dertil hører mangehaande ting.

Først at kirken i ord og gjerning viser, at hvor ivrig den enn er for aa søke aa trenge dypere inn i evangeliet og speide efter nye forbindelseslinjer mellem det og menneskesjelene, den dog ikke tenker paa aa endre et eneste bokstav i sin forkynnelse, *fordi* visse ting deri ikke tiltaler «nutidsmennesket».

For det annet skal kirken nok gledes over all nyvaaknende religiøs interesse, men det maa aldrig glemmes, at det er noget ganske annet enn «interesse» kristendommen krever. Kirken har all aarsak til aa være beskeden paa sine egne vegne, men den maa passe sig for aa synes aa ville be om undskyldning for Gud og for Kristus.

Og her kommer jeg til min siste og haardeste anklage. Aldrig har det vel blitt tatt slik avstand fra det nedarvede som i denne bok. Kaster en legmann ut et haanende ord om et «dogme» — vips, er en teolog parat til aa overby ham. I det moderne «naturvidenskabelige» verdenssyn opdager professor Linderholm de mest overraskende religiøse værdier, men naar det gjelder de gamle dogmer, tankebygninger som vel paa ingen maate er evighetsblomster, men som dog har kirkens varmeste hjerteblod og dens edleste helteblod i sine aarer, da kappes han og rektor Beskow om hvem som kan tale mest ringeaktende.

Det samme gjelder kirkens lemmer. Der advares mot aa ta

for meget hensyn til «de enfoldig troende». Er disse værdifullere for kirken enn «de oplyste sjeler»? Slikt er grotesk tale. Men naar en kirkehistoriker og akademiker, som vel vet hvad schartauanismen har betydd for vort folk, hvilket herlig menneskemateriale den fremdeles beriker vore universiteter med, slenger fra sig en vørdsløs frase om «visse mørke kroker som de schartauanske», da blir jeg, endskjønt den schartauanske luft er mig meget fremmed — da blir jeg rent ut sagt sint. Sint, fordi den religiøse maalestokk som her burde være den eneste, saa ublufærdig er ombyttet med en kulturel. Jeg maa tenke paa biskop Lindströms berømte ord om hvordan «det riktig lyser av det mørke Småland». Ogsaa biskop Eklund har et ord imot den megen tale om den alt for store pietet mot det og de «gamle«. «Det er her», sier han, «ikke bare tale om 'hensyn til de svake'.Det er ofte et likefrem uttrykk for, at den mere historisk tenkende og mer kulturelt paavirkede, i virkeligheten ofte kjenner sig som den religiøst underlegne». Det bør her tilføies, at det sandelig langt fra er avgjort om han ikke ogsaa er den kulturelt underlegne. Religion, det faar man nu lære sig, *er* ogsaa kultur, hjertekultur. Søker man aa gjøre sig et konkret billede av de omtalte «enfoldige» og av de «oplyste sjeler», saa kan man vanskelig undgaa inntrykket av at de første høist sandsynlig *ogsaa* kulturelt er de overlegne — omtrent som en gammel bondegaard staar over en moderne stationsbebyggelse. I hvert fall skal der for kirken ikke eksistere nogen tvil om dette, at ikke blot dens religiøse, men ogsaa dens kulturelle hovedopgave ligger i aa skape enkle, kristne hjertemennesker. Disse er og forblir i alle fall folkets salt.

Rektor Beskow og professor Linderholm taler gjerne om den befrielse det kan berede religiøst lengtende mennesker, naar det blir klart for dem «at man vanskelig kan være en kristen» uten aa omfatte visse for dem utilgjængelige lærepunkter. Jeg vurderer tilfulde denne side av saken. En systematiker som jeg har ofte anledning til med vaande aa spørre sig selv, om han ikke av sin pietet for de gamle, ham uendelig kjære tanker, har latt sig forlede til aa holde fast paa saadant som kanskje for andre kan stenge veien til evangeliet. Men kanskje kjenner jeg endda bedre den moralske angst: Angsten for kanskje ved en forhastet vrakning eller et vørdsløst ord aa ha berøvet et menneske en *sannhet* som det trenger. Av denne siste angst møter man hos de nævnte

forfattere forbausende litet. Jeg konstaterer dette uten paa nogen maate aa la mig forlede til aa beskylde dem for ansvarsløshet eller den slags, men helt ut forstaa dem — ja, de faar tilgi mig — det kan jeg ikke.

II.

Professor Gustaf Aulén:

Diskussionene om Linderholms opsats har mere tjent i partifeidens enn i sannhetens tjeneste. Til en viss grad er den selv skyld i det. Den kan ikke frakjennes en viss vilje til aa vekke opsikt, og den fremtrer med stor fordringsfuldhet.

Linderholm vil at vi skal «tilbake til evangeliet» og skyve vekk alt annet som i tidernes løp har gitt sig ut for kristendom. Strengt tatt har der nemlig, mener han, ikke været nogen rett kristendom siden Jesu fremtræden. Reformationen er nok et svakt lysglimt. Men, heter det, «ingen var endnu moden for det enkle evangelium». Men nu er vi altsaa modne.

Hvad er saa Jesu evangelium? Linderholm kan ikke nekte at Jesus stiller sig selv paa en central plass, men dette vil han komme forbi ved aa gjøre det til et tillegg av den første kristne teologi! Dette eksempel viser, at han vil gi os til pris for de skiftende eksegetiske opfattninger. Og dette er dog — med al respekt for og taknemmelighet overfor denne videnskap — en overdreven tro paa dens evne, og forleder os til en uholdbar position, fordi det faste punkt her er alldeles illusorisk.

Men ogsaa paa et annet punkt fører Linderholms princip til uovervinnelige vanskeligheter. Det leder jo til den urimelighet, at der ikke har eksistert nogen virkelig kristendom helt ifra Jesus og til ny-teologernes gjenopdagelse av hans «enkle evangelium». Allt det mellemliggende er frafall.

Denne tankegang er ikke ukjent. Slik har de alltid sakt alle de som regner kristendommen først og fremst for en lære. Baade det 16de, det 17de og det 18de hundreaars teologer mente at mørket hadde raadd til *de* kom og lyste op.

Men fordi om den ikke er ny, er tankegangen like grotesk. Skulde alle de store i forgangne tider, ingen nevnt og ingen glemt, skulde de virkelig ha været fremmede for ekte kristendom?

Det er klart at en tankegang som leder til slike konsekvenser,

maa ha en grunnfeil. Og det er ikke vanskelig aa se hvor den sitter.

Feilen ligger i den rendyrkede intellektualisme, som Linderholm i sine argumenter sitter uhjelpelig fast i. Hvad er kristendom? Linderholm ser bare to muligheter til svar: En lære *av* Jesus (om Gud) og en lære *om* Jesus. I alle tilfelle en lære. Vi kan ikke godta denne opstilling. Kristendommen er nemlig dypest sett hverken en lære om, eller en lære av Jesus. Den er paa første haand og dypest sett et sjelens samliv med Gud, nærmere bestemt: kristendom er det av Kristus, av hans aand pregede gudsforhold.

Hvis man ikke kan se at der maa gjøres et klart skille mellem kristenliv og kristenlære, mellem religion og teologi, saa har man ikke anelse om grunnvilkaarene for teologisk arbeide. Hvor ekstra moderne» enn Linderholms arbeide vil være saa er i dette stykke hans teologiske tenkning minst 100 aar foreldet.

«Tilbake til evangeliet» — opgaven blir altsaa en rekonstruktion av noget historisk forbigangent, et givet tanke- og læreinnhold. Men historien gjentar aldrig sig selv. Kristendom har aldrig været en reproduktion og skal aldrig bli det. Den er i stedet en *produktion,* hvor drivkraften ikke er fastslaatte lærer, men en levende personlig makt. Og skal man bestemme hvad den er, maa dette moment komme tydelig og klart frem. Derfor sier vi: Kristendommen er et gudsforhold, nærmere bestemt: Et av Kristus bestemt og av ham preget gudsforhold. Det avgjørende er ikke det historiske utspring, men den indre sammenheng med det gudsforhold som Kristus skaper.

Derfor kan vi ikke dømme kristenliv efter dogmatiske linjer. Det blir utvortes og mekanisk. Det vilde ikke være stort bedre enn aa dømme folk efter klærne. Vi har nemlig forstaatt, at kristelig samfund mange ganger kan være meget sterkere enn man kunde vente av de teologiske uttrykk som brukes. Og derfor blir vort syn paa kristenhetens hele historiske liv et ganske annet enn deres som mener, at det gjelder aa sette en strek over alt sammen og begynne fra nytt av.

Et opgjør med det som er hovedpunktet hos Linderholm vil klarlægge denne opfattning av hvad kristendom er. «Det som faller og som maa falle», heter det, «er Kristustilbedelsen, Jesusdyrkelsen i bøn og gudstjeneste». Med andre ord: Jesus inntar for stor plass i det kristne liv. Han skal nok være det sterkeste vid-

nesbyrd om Gud og den virksomste støtte for vor tro, men han skal ikke ha nogen plass saa at si *inne i selve vort gudsforhold.* Sker dette, kommer han til aa skygge for Gud, tre istedet for Gud. «Det er som om man ikke lenger kan fatte ordet om Gud, den evige og oververdslige, og derfor nøier sig med Jesus», heter det.

Naar vi skal undersøke dette standpunkt, kan vi godt ta vort utgangspunkt i det som Linderholm opstiller som teologiens opgave: Teologien skal arbeide for, at Gud fremtrer saa uforbikommelig og levende som mulig. Dette er bra nok. Altsaa: *Hvis* virkelig Gud fremtrer mer effektivt og klart derved at Kristus faar en mindre central stilling i det religiøse liv, saa vil vi gi ham en saadan mindre fremtredende plass. *Hvis* dette umiddelbare samliv med Gud vinder noget derved, at Kristus ikke har sin plass ssa aa si inne i selve vort gudsforhold, saa maa han heller ikke ha sin plass der.

Forsøket er ikke uprøvet. Oplysningstidens menn vilde ogsaa la Gud tre mer frem i centrum ved at Kristus blev skjøvet tilbake. Men resultatet blev — at Gud kom bort i abstrakt fjernhet. Han blev mere en idé enn en virkelighet. Det gikk ikke som man hadde ventet, da man resonnerte saa aa si matematisk om tingen, og regnet ut at kalder man Gud 1, og sjelen 2, og Kristus 3, saa er det klart, at hvis 3 stilles mellem 1 og 2, da staar der noget i veien mellem dem, og der kan ikke bli et umiddelbart forhold. Men beregningen slog ikke til, resultatet blev det motsatte av det man hadde ventet. Tankegangen hadde været altfor utvortes, uten forstaaelse av sakens kjerne.

Det kan ikke nektes at Linderholm er inne paa samme vei. Nettop naar det gjelder gudsbilledet, Guds uforbikommelige, levende virkelighet, møter vi det svakeste punkt i Linderholms teologi. Gudsforholdet mister hele sin inderlighet naar det løses fra Kristus. Det blir en immanent—evolutionistisk—panteistisk gudsbegrep han faar. Guds vilje holder paa aa bli det samme som verdensviljen, mekanismens gang. Og jeg kan vanskelig tenke mig at en Gud som er identisk med verdensmaskineriets «lover og krefter» kan være noget videre tiltrekkende for en slegt som har oplevet hvad vor har gjort. Hvordan skal man med Linderholms gudsbegrep kunne opretholde troen paa Guds kjærlighets uuttømmelige muligheter og paa hans nyskapende makt i tilværelsen?

Bønnen blir vesentlig menneskets resignation overfor skjebnen, og den mister derved sitt inderste hjertepunkt.

«I Kristus eier vi faderens hjerte og vilje» — disse Luthers ord peker den rette vei. Man kan ikke løse dette forhold ved matematikens hjelp. Kristus aktualiserer Gud, gjør hans vesen levende for os. Det religiøse hovedspørsmaal er *ikke:* Gives der en høiere virkelighet. Sjelenes hovedspørsmaal er idag som paa reformationens tid tvertimot dette: Hvorledes kommer *jeg* i forhold til denne virkelighet? Den for hvem Gud bare er en idé, kjenner ikke dette spørsmaals brodd. Men er Gud en levende virkelighet, kommer man ikke forbi spørsmaalet. Og først i dette spørsmaals lys ser vi hvad Kristus betyder. Han staar ikke mellem Gud og os. Naar han faar lov aa møte os slik som han er, da viker nettop det som skygger og skiller bort, og den Hellige og Evige selv er vort hjertes gjest.

En helt annen sak er det, naar der blir tale om de gamle læreformler om Kristus. Her har vi to ting aa passe paa: 1) Vi maa klart skille mellem klededrakten og livet, mellem formlerne selv og det religiøse liv som de vil gi uttrykk for. 2) Vi maa huske paa, hvordan hele verden tenkte den gang disse formler blev skapt. Gjør vi dette, da kan vi altsaa ikke kjenne os bundet av deres ordlyd, *allerede* av den grunn at ordene betød noget annet for dem enn nu for os. Men det kan ogsaa ske, at vi kjenner det religiøse fellesskap sterkere enn den bokstavmessige forskjel. Vi vet jo, at ingen tiders uttrykk helt og fullt kan uttrykke vor tro. En saadan erkjennelse gjør os varsomme med eksperimentering med nye trosbekjennelser.

Teologien skal rydde bort alle stener paa veien til Kristus. Men vi teologer kan ikke være saa store paa det, at vi vil faa i stand en gjenfødelse av religionen. Teologien skaper ikke nye værdier, den arbeider med troens uttrykk. Derfor maa vi rydde av veien falske vanskeligheter paa troslivets vei. Men vi maa ogsaa for vor del søke frem til aa fatte i ord, saa enkelt og saa *rent* som mulig hvad kristendom er. Den «rene» lære — det maa en evangelisk teolog aldrig glemme — er ikke noget gammelt, færdig, som vi bare har aa blankpusse. Renheten i læren ligger ikke i det forgangne, men er et ideelt maal, som det gjelder aa nærme sig i uavladelig sannhetssøken. Derfor ligger der i all evangelisk teologi kravet til en fremadskridende reformation.

Men saa gjelder det for os aa holde fast paa hvad reformation betyr, og hvad som er betingelsen for dens sundhet. Linderholm har i dette stykke en betegnende uttalelse. «Ingen var», sier han, «endnu moden for det enkle evangelium. Foran det gamle dogme med dets kristologi og treenighetslære gjorde Luther holdt uten en antydning av historisk eller religiøs kritikk».

Paa disse faa linjer har det lykkedes Linderholm aa begaa to skjebnesvangre feil.

Hvis man tar «det enkle evangelium» i Linderholms mening, saa var der paa reformationens tid iallfall én mann som var moden for det, nemlig Erasmus. Han var likesom Linderholm full av reformprojekter. Hvorfor blev Luther og ikke han den store reformator? Berodde det paa at tiden ikke var moden for Erasmus? Jeg tenker det berodde paa, at den sterkeste religiøse kraft fantes hos Luther. Og det er ganske sikkert en saadan kraft som ogsaa formaar aa drive den fortvarende reformation.

Og med hensyn til kritikk, saa er det sant, at dette ikke er hovedsaken for Luther. Hans hovedopgave var aa gi positive uttryk for den nyvundne fordypelse i kristendommen. Men herav utsprang nettop en «religiøs» kritikk. Jeg vet ikke hvad «religiøs» kritikk er, hvis ikke følgende Lutherord inneholder en saadan: «Saa har sofisterne malet Kristus, hvordan han er menneske og Gud, blandet hans to naturer vidunderlig i sammen — hvilket blott er en sofistisk kunnskap om den Herre Kristus. Ti Kristus er ikke Kristus fordi han har to naturer. Hvad raker det mig? Men han har faatt dette sitt herlige og trøsterike navn efter sitt embede og sin gjerning som han tok paa sig — dette gir ham navnet. At han efter naturen er Gud og menneske, det er noget han har for sig selv. Men at han anvender sitt embede og utgyder sin kjærlighet og blir min frelser og forløser, det sker mig til trøst og gode». Dette er religiøs kritikk, formet slik at den retter blikket paa det vesentlige.

Ogsaa vi maa holde oss til det vesentlige. Nettop en slik koncentration hjelper oss mer enn noget annet til aa finne oss til rette i den nye situation, som er fremkalt av de store omveltninger pa verdens- og livsanskuelsens omraade.

REDAKSJONENS ADRESSE: HURDALEN.